

ANALÝZA UBYTOVACÍCH KAPACIT A MIGRAČNÍCH TRENDŮ V BRUNTÁLE

2012

SocioFactor s.r.o.

Chopinova 523/10

702 00 Ostrava – Přívoz

www.sociofactor.eu

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Obsah

1.	ÚVOD.....	3
2.	VÝZKUMNÉ CÍLE.....	3
2.1.	OBEČNÉ CÍLE.....	4
2.2.	SPECIFICKÉ CÍLE.....	5
2.3.	KONTEXT VÝZKUMU	5
3.	METODOLOGIE	7
4.	LIMITY ANALÝZY	9
5.	CHARAKTERISTIKA MĚSTA BRUNTÁL	10
5.1.	OBYVATELSTVO	11
5.2.	OBYVATELSTVO PODLE DRUHU POBYTU, NÁRODNOSTI A STÁTNÍ PŘÍSLUŠNOSTI	13
6.	SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY VE MĚSTĚ BRUNTÁL.....	16
6.1.	LOKALITA ZÁPADNÍ.....	17
6.1.1.	DLOUHÁ Č. P. 20, 26 A PĚŠÍ 8.....	18
6.1.2.	DLOUHÁ Č. P. 4 – 10	20
6.1.3.	DLOUHÁ Č. P. 12 - 18	21
6.1.4.	OSTATNÍ BUDOVY V LOKALITĚ ZÁPADNÍ.....	23
6.2.	UBYTOVNA A+H.....	25
6.3.	DOMY V ULICÍCH KAROLINY SVĚTLÉ A KARLA ČAPKA.....	26
6.4.	POTENCIONÁLNĚ „RIZIKOVÁ“ MÍSTA.....	28
7.	BYTOVÁ POLITIKA MĚSTA BRUNTÁL	29
7.1.	MĚSTO JAKO VLASTNÍK BYTOVÉHO FONDU.....	29
7.2.	POHYBY OBYVATEL.....	30
8.	BEZDOMOVECTVÍ A LIDÉ V PŘECHODNÉ KRIZI	32
8.1.	MODEL CVIČNÉHO BYDLENÍ SLEZSKÉ DIAKONIE.....	32
9.	TERÉNNÍ ŠETŘENÍ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH	34
9.1.	HODNOCENÍ KVALITY BYDLENÍ	35
9.2.	VNÍMANÉ PROBLÉMY	41
9.3.	PODMÍNKY BYDLENÍ	44
9.4.	POBYT VE MĚSTĚ A MIGRAČNÍ POHYBY.....	48
10.	ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ	56
	POUŽITÉ ZDROJE	60

1. Úvod

Předkládaná výzkumná zpráva byla společností SocioFactor s.r.o. zpracována pro Úřad vlády – Agenturu pro sociální začleňování. Cílem výzkumu bylo popsat migrační procesy sociálně vyloučených obyvatel ve městě Bruntál a zmapovat stávající situaci v oblasti bydlení s ohledem na aspekty a mechanismy sociálního vyloučení. Smyslem tohoto dokumentu je přímo podpořit činnost Lokálního partnerství ve městě Bruntál při naplňování Strategického plánu sociálního začleňování v oblasti bydlení, především pak v rozvoji konceptu prostupného modelu bydlení pro osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené.

Výzkum byl realizován od poloviny listopadu do poloviny prosince roku 2012 – tedy v průběhu jednoho měsíce a pro jeho realizaci bylo využito kombinace několika výzkumných technik. Těmi hlavními byly individuální polostrukturované rozhovory s experty a místními aktéry, pozorování, analýza dokumentů a polostrukturované rozhovory s obyvateli sociálně vyloučených lokalit. Důležité informace přináší také kvantitativně zaměřené dotazníkové šetření. Kombinace metod umožnila tzv. triangulaci, tedy kontrolu pravdivosti zjištění z více zdrojů, a tím ošetřila validitu získaných informací.

Výsledná výzkumná zpráva je strukturována do několika tematicky návazných celků, věnuje se detailnímu popisu sociálně vyloučených lokalit ve městě Bruntál, přináší výsledky terénního šetření mezi obyvateli těchto lokalit a v závěru pak jednotlivá doporučení.

2. Výzkumné cíle

Cílem předkládané analýzy je popsat migrační procesy sociálně vyloučených obyvatel ve městě a zmapovat stávající situaci v oblasti bydlení ve městě s ohledem na aspekty a mechanismy sociálního vyloučení. Analýza má sloužit jako aktuální podklad pro diskusi Lokálního partnerství o možnostech realizace modelu prostupného bydlení či dalších opatření týkajících se sociálního začleňování ve městě především v oblasti bydlení.

V rámci analýzy je popsáno prostředí, ve kterém žijí sociálně vyloučení obyvatelé města Bruntálu, migrační trasy těchto osob a mechanismy, které jejich migraci ovlivňují. Analýza byla zpracovávána primárně terénním výzkumem, ale i s využitím dalších sekundárních zdrojů dat.

Analýza reflektuje teoretický model sociálního vyloučení. Společně s Moravcem chápeme sociální vyloučení jako problém povahy sociální a ekonomické (Moravec 2006)¹. Proto podle nás není užitečné chápat problém sociálně vyloučených lokalit jako primárně etnický

¹ Moravec, Š. Nástin problematiky sociálního vyloučení romských populací. In Hirt, T., Jakoubek, M.: Romové v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň, 2006.

problém, který je podmíněn etnickými specifiky. Naopak, jak jmenovaný autor píše, „eticita funguje jako klapky na očích – nutí dívat se jen jedním směrem, zveličovat nepodstatné, přehlížet důležité a vynalézat, co není“ (str. 23). Na druhou stranu nepokládáme za užitečné sociální problém odetnizovat, protože etnicita hraje významnou roli při konstruování obrazu obyvatel vyloučených míst. Také pro systémové aktéry z řad veřejnoprávních institucí by toto vymezení mělo být stěžejní. Takto s ním totiž pracuje i oficiální diskurs sociální politiky Evropské unie.² Sociální vyloučení je v něm chápáno jako komplexní jev, důsledek kombinovaného vlivu nezaměstnanosti, nízké vzdělanosti a kvalifikace, nízkého příjmu, neadekvátního bydlení, zhoršeného životního prostředí, vysoké kriminality, nedostupné lékařské péče, kvalitního vzdělávání apod.

Na sociální vyloučení, potažmo proces sociálního vylučování, je důležité nazírat jako na oboustranný proces. Ze strany společnosti se jedná o odsouvání určitých osob na okraj společnosti (marginalizace) nebo mimo ni (exkluze), ze strany sociálně vyloučených se jedná o volbu určitých životních strategií. Proto na sociálně vyloučené nelze pohlížet pouze jako na oběti, ale jako na sociální aktéry, kteří volí tvář v tvář svému vyloučení určité strategie. Často se přitom stává, že strategie, která je v dané situaci individuálně racionální, je z hlediska hlavního proudu společnosti maladaptivní. Obyvatelé sociálně vyloučených míst podléhají různým vlivům, na jedné straně jsou do lokalit segregováni, na druhou stranu mezi nimi „putují“. Působí na ně vlivy, které již byly popsány v teorii tzv. tisků a tahů. Na jedné straně jsou motivováni různými „lákavými“ pobídkami jako je vůbec možnost získat bydlení, pobývat v prostředí s blízkými a příbuznými, možnost získat alespoň nějakou práci apod., na druhé straně jsou z některých míst cíleně vytěšňováni a jejich přemísťování je reaktivní a má nucený charakter. Utváří své strategie uprostřed mnohdy protichůdných tlaků a není překvapením, že se ocitají v roli těch, kteří improvizují a uchylují se k různým životním provizoriím – to se samozřejmě projevuje v oblasti zajištění základních potřeb, k nimž bydlení patří.

2.1. Obecné cíle

Analýza si klade za hlavní cíle:

1. Popsat vybrané mechanismy pohybu sociálně vyloučených obyvatel v rámci Bruntálu, směrem do Bruntálu a z něj.
2. Vytvořit podklad pro aktivní kroky v oblasti bydlení v Bruntále, mezi které má patřit příprava souboru doporučení pro město v oblasti bydlení a rozvoj konceptu prostupného bydlení

² Mareš, P.: Co s konceptem sociální exkluze v české společnosti? In Mareš, P. (ed.): Sociální reprodukce a integrace: ideály a meze. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

3. Představit mechanismy migrace a užívání ubytovacích kapacit ke komerčním účelům za účelem informování centrálních orgánů státní správy a pro další rozvoj práce Agentury pro sociální začleňování.

2.2. Specifické cíle

Vedle hlavních cílů analýza sleduje následující specifické cíle:

- Zjistit aktuální ubytovací kapacity v Bruntále.
- Zjistit ubytovací poměry ve stávajících ubytovnách.
- Zjistit původ obyvatel v bruntálských ubytovnách.
- Zmapovat volné kapacity nájemního bydlení v lokalitě Západní a v jiných částech města.
- Zmapovat jev „nelegálního“ obsazování prázdných nájemních bytů v lokalitě Západní.
- Zmapovat „historii“ nových nájemníků v bytovém fondu v lokalitě Západní (odkud přišli, jak dlouho čekali na přidělení bytu, jak dlouho byli v Bruntále nebo jinde v ubytovacích zařízeních).
- Zmapovat potenciálně rizikové objekty (potenciální ubytovny na území Bruntále).
- Doporučit dílčí opatření k odstranění rizik a k jejich kompenzaci.

2.3. Kontext výzkumu

Za orientační základ pro aktuální mapování jsme použili *Analýzu sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* (2006), která označila za sociálně vyloučenou lokalitu Západní. Od doby jejího provedení a zveřejnění vznikly ve městě nové sociálně vyloučené lokality, proto bylo nutné údaje aktualizovat. Některá data jsme čerpali ze *Strategického plánu Lokálního partnerství v Bruntále* z března roku 2011 a ta doplnili terénním šetřením. Nemohli jsme se přitom opřít o žádné předchozí mapování či výsledky výzkumů, což tuto analýzu limitovalo, protože se výzkumníci museli zaměřit na zjišťování a verifikaci základních dat.

Na jednu z kladených otázek se ale dalo odpovědět poměrně rychle. V Bruntále v současné době existuje řada volných kapacit pro bydlení. V Západní lokalitě je několik bytových domů, které nejsou plně obsazené a také kapacita ubytovny A+H není v současné době plně obsazena. Vedle těchto zavedených nájemních a ubytovacích kapacit se v současné době objevují nové „příležitosti“ k bydlení. V blízkosti centra vznikla v nedávné době nová ubytovna, o jejíž kapacitě, ubytovacích poměrech, obsazenosti a technickém stavu mají poskytovatelé služeb a pracovníci městského úřadu jen velmi málo informací.

V Bruntále můžeme identifikovat tři kategorie bydlení, které jsou dostupné osobám v riziku sociálního vyloučení: prázdné nájemní byty a ubytovací kapacity na zavedených „špatných adresách“, vznikající nové kapacity pro nájemní bydlení či ubytování pro nízkopříjmové, nejčastěji nezaměstnané, obyvatele a přítomnost prázdných domů a bytů, které se vzhledem k probíhajícím změnám ve vlastnictví mohou takovýmito kapacitami stát v blízké budoucnosti. Spektrum je tedy široké a nabízí možnosti několika variant budoucího vývoje.

S těmito kategoriemi bydlení jsou spojeny různé rizikové jevy, o kterých bude řeč později. Místní aktéři tyto jevy spojují s tématem imigrace, které provází množství zpráv o přílivu sociálně vyloučených obyvatel do obcí na severní Moravě, a tedy i do okresu Bruntál i do města Bruntálu samotného. Pohyby obyvatel nemusí být zaznamenány na kvantitativní úrovni, ale reflektují je mimo jiné poskytovatelé sociálních služeb např. z Osoblazska nebo z Bruntálu, kteří se zmiňují o kontaktu s novými rodinami. Pracovníci neziskových organizací uvádí, že zaznamenali migrační pohyby rodin směrem z Bruntálu do Osoblazy, ale i do Bruntálu – z jiných částí Moravy či jiných míst v rámci ČR. Ve výpovědích zazněla i informace o příchodu několika rodin z Přerova do Bruntálu během posledního roku. Jiné zmínky o pohybech se týkaly vzniku nových ubytoven v obcích Břidličná a Rýmařov, majitelé těchto ubytoven v minulosti oslovili a požádali o spolupráci buď město Bruntál, nebo další poskytovatele sociálních služeb.

V Bruntále zaznamenáváme procesy, které ztěžují možnost stabilizovat situaci rodin žijících v situaci sociálního vyloučení, případně zlepšit občanské soužití v rizikových oblastech města, které většinová společnost považuje za „špatnou adresu“. Jedním z těchto procesů představuje přijímání obyvatel z jiných měst do ubytovacích a soukromých nájemních prostor ve městě. Jedná se o přitažlivostní efekt, který usnadňuje příchod obyvatel, ale nikterak následně neřeší jejich sociální situaci – buď ji konzervuje, nebo dokonce zhoršuje. Po čase příchozí mohou splnit podmínky pro přidělení nájemních bytů města, přesunují se do nich a uvolňují místa dalším migrujícím.³ Dalším pozorovaným jevem je cirkulace obyvatel mezi nájemními byty a ubytovnami v rámci města Bruntálu, ke které připívá neřešení problému zadlužení. Přemísťování obyvatel často dynamizují nejasné a nerovné podmínky v jednotlivých zařízeních, kdy je obyvatelé podle svých kritérií hodnotí a rozhodují se, které podmínky jsou aktuálně nejlepší. Vedle toho lze pozorovat i známky nelegálního podnajímaní prázdných bytů v lokalitě Západní. Konečně poslední informace se váží k pohybům ve vlastnických právech k užívání některých objektů, které jsou potenciálně využitelné jako ubytovny. Uvedené informace byly součástí výpovědí místních aktérů: politiků, úředníků Městského úřadu, Úřadu práce, ale i pracovníků neziskových organizací.

³ Podmínka předchozího trvalého bydliště v Bruntálu je zahrnuta v Pravidlech, jimiž se stanoví zásady hospodaření s bytovým fondem v majetku Města Bruntálu a to konkrétně v části II. Podání žádosti, odst. 2 g: „má trvalé bydliště ve městě Bruntál po dobu nejméně 12-ti měsíců bezprostředně předcházejících datu podání žádosti o pronájem b.j.. Tuto skutečnost žadatel doloží potvrzením o vzniku trvalého pobytu v Bruntále (potvrzení vydá MěÚ Bruntál, odbor vnitřních věcí – evidence obyvatel).“

3. Metodologie

Pro realizaci výzkumu byly zvoleny kvalitativní i kvantitativní metody. Patřily k nim:

Sekundární analýza dat

Součástí obeznámení se s místními podmínkami a zmapování výchozí situace v lokalitách bylo provedení sekundární analýzy dostupných zdrojů. Tato sekundární analýza zahrnovala:

- Přehled vybraných kontextuálních sociálně demografických dat.
- Zpracování analýzy dostupných dokumentů, mezi které patří provedené výzkumy a studie, záznamy v dokumentech obcí, úředních dokumentech, odborných textech, komunitních a strategických plánech apod. Pro účely této výzkumné zprávy byly použity tyto dokumenty: *Strategický plán Lokálního partnerství v Bruntále (2011)*, *Komunitní plán sociálních služeb (2012)*, *Pravidla hospodaření s bytovým fondem v majetku města Bruntál (2012)*, *Integrovaný plán rozvoje města (2010)*, *Plán prevence kriminality města Bruntál na léta 2012 – 2015*, *Sociodemografická studie města Bruntál z roku 2009*, *Bytová politika města Bruntál z roku 2004*.

Pozorování

Výzkumníci provedli řadu zúčastněných i nezúčastněných pozorování v sociálně vyloučených lokalitách. Cílem bylo získat přehled o dění v lokalitě a porozumění lokalitě v její fyzické a sociální podobě – a to v přímém vztahu k tématům výzkumu (migrace a bydlení). Pozorování probíhalo po dobu terénního pobytu výzkumníků v lokalitě. Bylo zaměřeno na interakce obyvatel, jejich jednání a na dění a události v lokalitách, také individuální či skupinové situační konverzace a tematizace otázky migrace a bydlení. Jednalo se spíše o nahodilá, než systematická pozorování.

Výsledná deskripce zahrnuje následující komponenty:

- identifikace sociálně vyloučených míst – mapa rozložení SVL v rámci města,
- deskripce míst: prostorové vymezení lokalit a jejich charakteristika,
- ghettoizace lokality (přirozená/řízená),
- diverzita lokalit a jejich obyvatel,
- poloha lokalit vůči obci,
- kvalita bydlení,
- architektura a vybavenost, kvalita infrastruktury,

- dostupnost veřejných služeb,
- kvalita veřejného prostranství a příležitosti k trávení volného času.

Polostrukturované rozhovory se systémovými aktéry

Další metodou byly polostrukturované kvalitativní rozhovory se systémovými aktéry – rozumíme jimi všechny relevantní aktéry, kteří mají co do činění s tématem migrace a bydlení. Rozhovory byly realizovány především osobní formou v průměrné délce jedné hodiny, některé doplňkové rozhovory byly realizovány prostřednictvím telefonu. Mezi oslovené aktéry patřili zástupci těchto subjektů:

- Město Bruntál – vedení města, sociální odbor, romský poradce, terénní sociální pracovnice
- Hospodářská správa města Bruntál
- Slezská diakonie
- Liga o.s.
- AGIL Bruntál o.s.
- Policie ČR
- Městská policie Bruntál
- ZŠ Rýmařovská – ředitelka, asistentka pedagoga
- DROM – zdravotně sociální pracovnice
- Úřad práce
- Soukromí vlastníci a pronajímatelé
- Agentura pro sociální začleňování – lokální konzultant.

Nestrukturované a polostrukturované rozhovory s obyvateli SVL

Další metodou byly nestrukturované a polostrukturované kvalitativní rozhovory s obyvateli sociálně vyloučených lokalit realizované v přirozeném prostředí obyvatel Bruntálu – v jejich bytech či okolí domu nebo ubytovny, kde žijí.

Kvantitativní metoda – technika dotazování a sociodemografická analýza

Jedná se o provedení orientační sociálně demografické analýzy. Kvantitativní data jsme získali prostřednictvím dotazníků, které byly vyplňovány respondenty – obyvateli vyloučených míst v rámci terénní prací. Celkem bylo touto formou získáno 109 vyplněných dotazníků, za základní jednotku jsme zvolili společně hospodařící domácnost obývající byt či pokoj v ubytovně.

4. Limity analýzy

Výzkum se setkal s několika limity, kromě omezeného času jednoho měsíce ho ovlivnily nízká ochota některých konverzačních partnerů vyjadřovat se k ožehavým tématům života ve městě, stejně tak i neexistence žádného dřívějšího výzkumu ve vztahu k sociálnímu vyloučení.⁴ Předchozí realizovaný výzkum, který nakonec nebyl dokončen a tedy zveřejněn, znamenal spíše komplikaci pro výzkumné práce. V mnoha případech se náš výzkum zaměřil na základní nepopsaná témata a okolnosti, které měly být známy před specifickým zadáním mapování situace v oblasti bydlení. Setkali jsme se se značně rozporuplnými informacemi, které se týkaly samotné lokalizace tzv. sociálně vyloučených lokalit, rozsahu sociálního vyloučení a počtu obyvatel, kteří vyloučená místa obývají. Museli jsme tedy do určité míry suplovat základní mapování vyloučených míst.

S největšími překážkami při zpracovávání výzkumné zprávy jsme se setkávali především v ubytovně A+H, kdy nám nebyl umožněn vstup do ubytovny, abychom mohli oslovit ubytované. V rámci rozhovoru se správcem ubytovny jsme získali rámcové informace o ubytovně, které jsme následně doplňovali výpověďmi jiných systémových aktérů (zajímavé informace poskytli zástupci sociálního odboru Městského úřadu) a rozhovory s ubytovanými, které jsme oslovovali mimo prostory ubytovny. Ti neměli na rozhovory dostatek času (přicházeli a odcházeli) a nepříznivý vliv také mělo zimní počasí.

V lokalitě Západní jsme se setkávali s nemožností oslovit nájemníky zjevně obývaných bytů i v případech, kdy byli nájemníci zcela evidentně doma. Podle oslovených domovníků je důvodem pro toto chování častá obava z neznámých lidí, kteří mohou být zástupci exekutorů, provádět kontroly bytů apod.

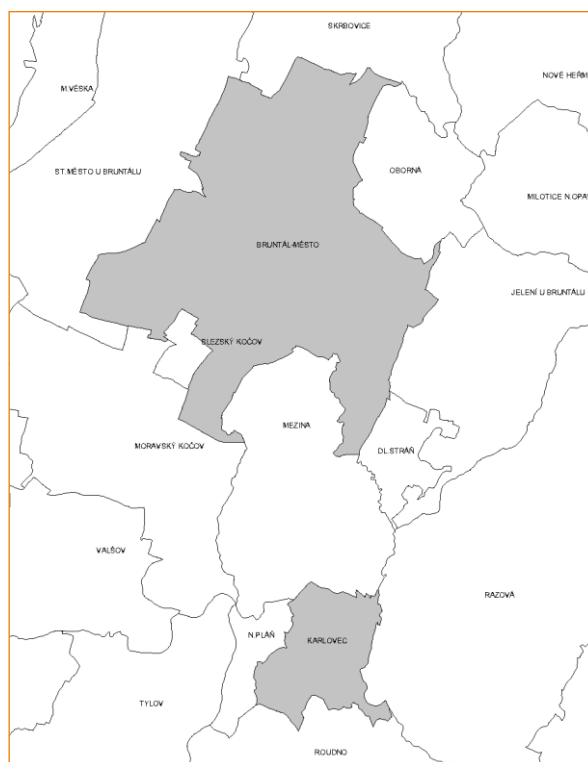
V některých případech jsme se setkávali se situacemi, kdy se konverzační partner nechtěl vyjadřovat k problematickým a citlivým tématům, nebo svá tvrzení neměl dostatečně podložená a jejich důkladnější verifikace se u jiných oslovených aktérů nezdařila. Tématem, které vyžadovalo více času na zpracování a budování důvěry s konverzačními partnery, bylo nelegální obsazování bytů v lokalitě Západní. Obtížné pak bylo rozlišit kolující mýty od skutečného a aktuálního stavu. Ověření skutečného stavu by vyžadovalo delší zúčastněné pozorování – v případě výzkumníků se nedá očekávat, že budou fungovat jako kontrola ubytovaných. Limitující byla také volba zimního období, která omezovala možnost a ochotu konverzačních partnerů k rozhovorům v okolí budov a ve venkovních prostorech vůbec.

⁴ Vyjma výzkumu z roku 2006 (Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti), který identifikoval dvě sociálně vyloučené lokality ve městě.

5. Charakteristika města Bruntál

Bruntál je městem, které se rozkládá ve stejnojmenném okrese v Moravskoslezském kraji, který dohromady čítá 67 obcí. Je nejen městem okresním, ale také obcí s rozšířenou působností, v rámci které spravuje 22 obcí a obcí s pověřeným obecním úřadem. Město se skládá ze tří městských částí: Bruntál, Karlovec a Kunov.

Město má zajímavou historii, hlavním zdrojem prosperity města byla až do 17. století těžba drahých kovů a později železné rudy. V 18. století město postihla řada katastrof, které ho přivedly do hlubokého úpadku. Důležitým pro rozvoj města byl nástup průmyslové výroby koncem 18. a v 19. století. Bruntál se stal jedním z nejdůležitějších center textilního průmyslu.

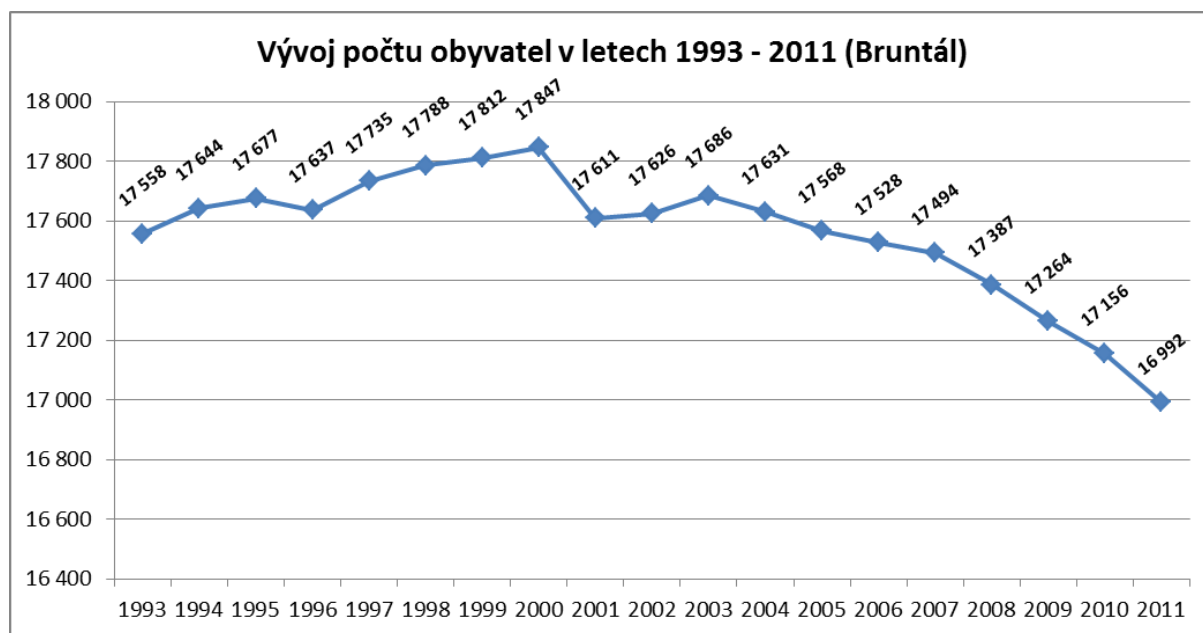
Katastrální členění města Bruntál

V souvislosti s průmyslem se rozvíjela také dopravní síť. Socioekonomický ráz a vlastně i současný život ve městě ovlivnily válečné události. Po 2. světové válce bylo z města vysídleno německé obyvatelstvo a v několika vlnách bylo osídlováno obyvatelstvem českým. To znamenalo vážný zásah do sociální i demografické struktury obyvatelstva. S důsledky se setkáváme i dnes. V poválečném období byla zbořena řada budov, aby uvolnila místo výstavbě nových sídlišť a moderní výstavbě. Snaha stabilizovat region vedla k výstavbě průmyslových podniků, mezi které patřily automobilové opravy, lisovny nových hmot, Dakon, Dřevosloh či hydrometalurgický závod. Socioekonomická transformace po roce 1989 znamenala další výraznou proměnu města, které se potýká s důsledky transformace a je jedním z nevíce postižených regionů v rámci celého Moravskoslezského kraje i České republiky. Významná je zde míra příjmové chudoby a míra nezaměstnanosti, evidentní je také v čase úbytek obyvatelstva, tomu se blíže věnuje další kapitola.

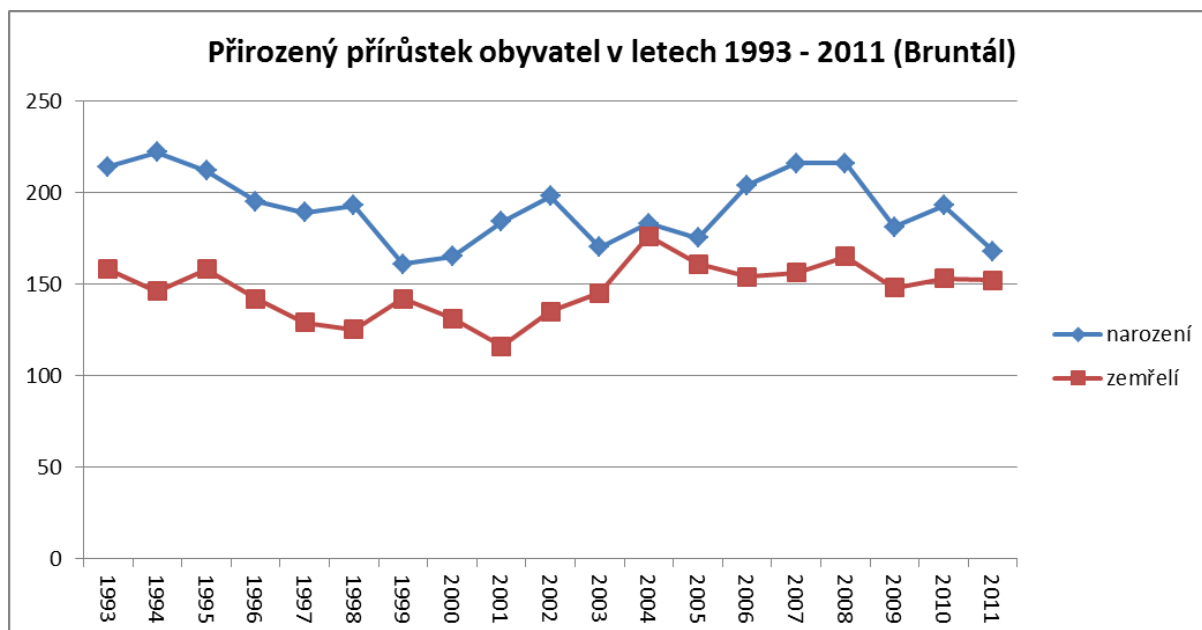
5.1. Obyvatelstvo

V okrese Bruntál bydlelo podle výsledků posledního Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v roce 2011 celkem 92 693 obyvatel.

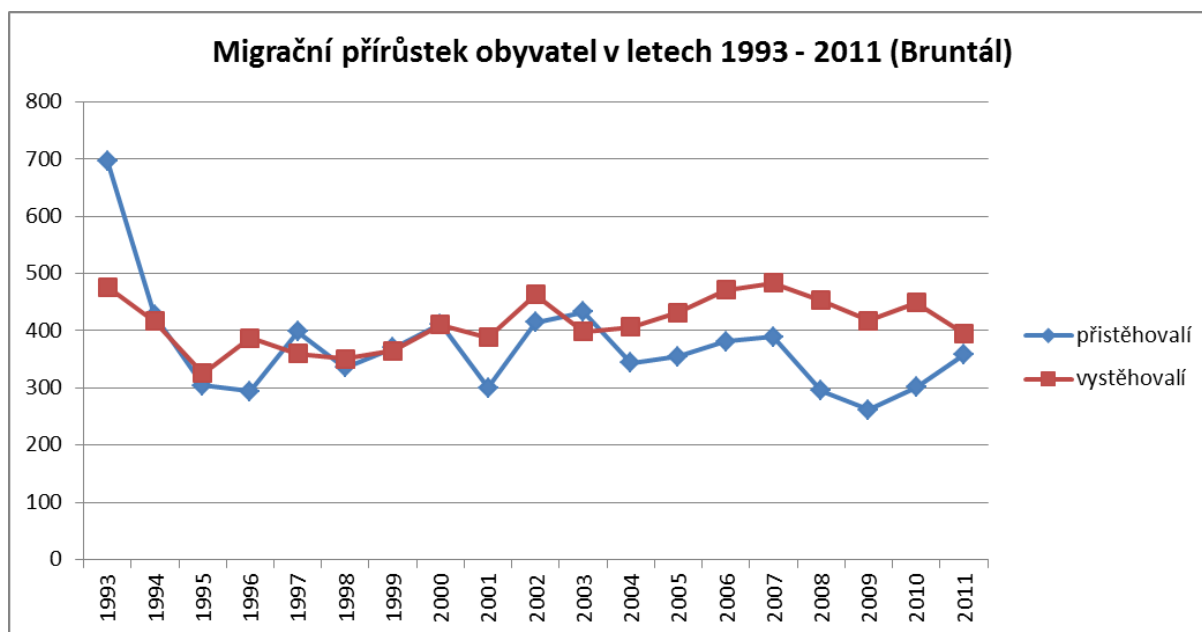
Je zřejmé, že se město Bruntál od roku 2003 soustavně potýká s úbytkem obyvatel. Pokud srovnáme počet obyvatel v roce 1993 s jejich počtem v roce 2011, pak zjistíme, že došlo k úbytku obyvatel o 566 osob.

Při pohledu na graf, který znázorňuje vývoj počtu obyvatel ve městě Bruntál od roku 1993, vidíme, že až do roku 2000 počet obyvatel každoročně rostl (s výjimkou roku 1996). Mezi roky 2000 – 2001 došlo k úbytku obyvatel a následující dva roky k jejich téměř zanedbatelnému přírůstku. Od roku 2003 pak město postihuje již zmíněný úbytek obyvatel.

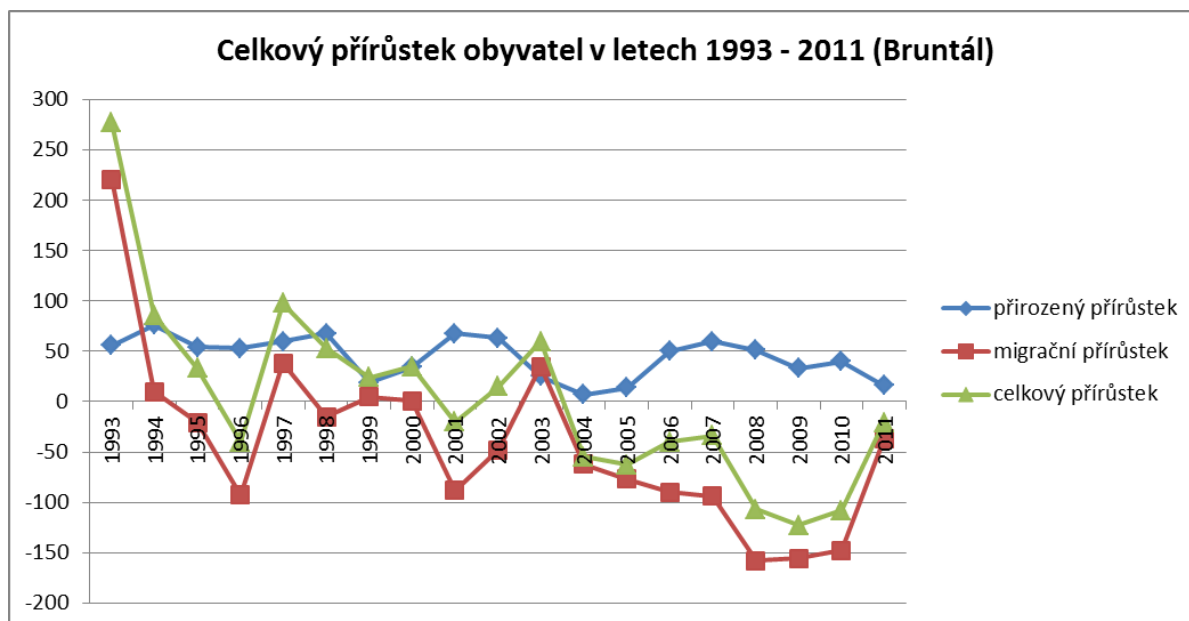

Uvedený graf porovnává počet živě narozených a počet zemřelých obyvatel města od roku 1993. Je zřejmé, že v průběhu všech sledovaných let, počet živě narozených každoročně převyšuje počet zemřelých. Nejmenší přirozený přírůstek zaznamenalo město v roce 2004, kdy rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými činil 7 osob, naopak největší přírůstek lze sledovat v roce 1994, kdy činil 68 osob.

Pokud porovnáme počet přistěhovalých a vystěhovalých v průběhu posledních devatenácti let, zjistíme, že **k největšímu migračnímu přírůstku obyvatel došlo v roce 1993** (o 221 osob). **Migrační přírůstek pak zaznamenalo město ještě v letech 1994, 1997, 1999, 2000 a naposledy v roce 2003.** V průběhu ostatních let poznamenává město vždy migrační úbytek obyvatel. K největšímu migračnímu úbytku docházelo v letech 2008 (158 osob), 2009 (156 osob) a 2010 (148 osob).

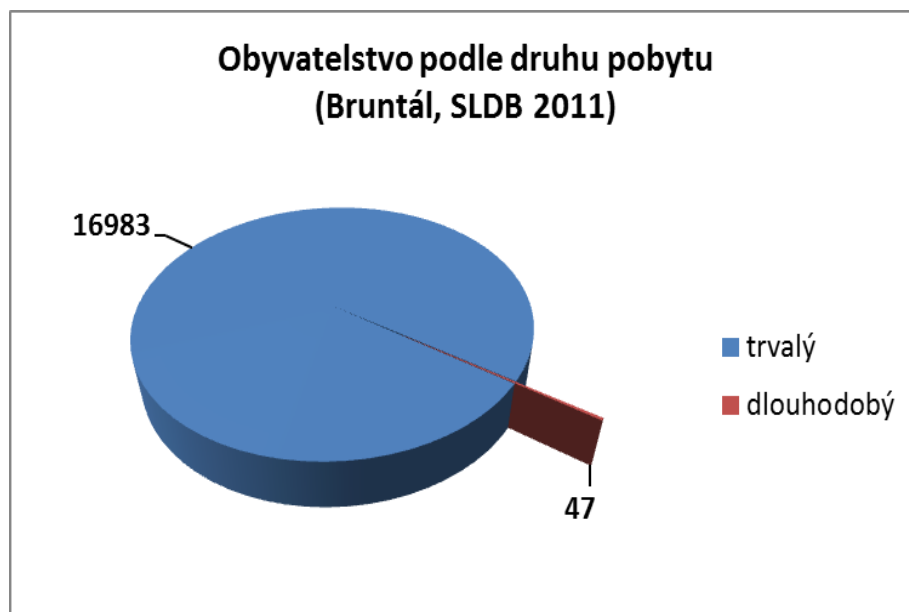
Výše uvedené informace shrnuje graf věnující se celkovému přírůstku obyvatel v letech 1993 – 2011.

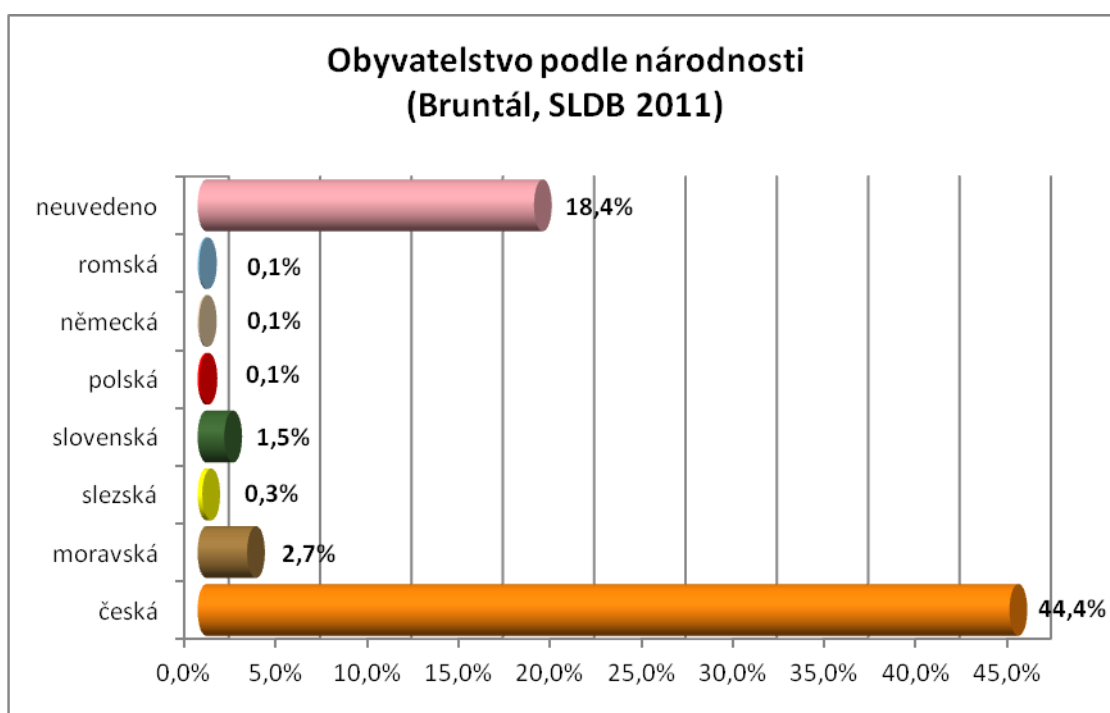
5.2. Obyvatelstvo podle druhu pobytu, národnosti a státní příslušnosti

Pokud chceme sledovat přílivy obyvatel do města, má smysl se poohlédnout po tom, jaká je skladba obyvatelstva z hlediska pobytu obyvatel, národnostní skladby a zastoupení cizích státních příslušníků. Na těchto údajích se odráží imigrační procesy. Tyto údaje jsou samozřejmě ilustrativní a jedny z mála dostupných kvantitativních dat.

Při Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011 sledoval Český statistický úřad pobyt trvalý, pobyt dlouhodobý a také pobyt obvyklý. Počet obyvatel, kteří uvedli jako místo svého obvyklého pobytu město Bruntál, dosáhl 16 625 osob. Trvalý pobyt mělo na území města Bruntál 16 983 obyvatel a dlouhodobý pobyt zde mělo registrováno 47 osob.

Uvedení národnosti je jedním z údajů, které jsou při Sčítání lidu, domů a bytů nepovinnými. Možnosti neuvádět národnost využila bezmála jedna pětina obyvatel města (18,4 %). Více než dvě pětiny obyvatel (44,4 %) města Bruntál uvedly národnost českou a 2,7 % národnost moravskou. Ke slovenské národnosti se přihlásilo více než jedno procent obyvatel (1,5 %). Národnost slezskou uvedla 0,3 % populace a pouze 0,1 % obyvatel uvedlo národnost romskou, polskou a německou. Tato sebeidentifikace odkazuje na nízký rozsah deklarování národnosti (ethnicity), která je naopak v rámci veřejné reprezentace sociálních problémů silně zastoupena (v případě „romství“).

Srovnání počtu obyvatel podle národnosti v letech 2001 a 2011 uvádí následující tabulka.

Obyvatelstvo podle národnosti (Bruntál, SLDB 2001, 2011)		
Rok/národnost	2001	2011
česká	14 881	10 846
moravská	1 278	662
slezská	100	63
slovenská	604	357
polská	43	27
německá	46	18
romská	46	20

Při prvním pohledu je patrné, že vzrostl počet obyvatel, kteří se rozhodli svou národnost neuvést. Mezi obyvateli města, kteří se hlásí k nějaké národnosti, výrazně ubylo u všech uvedených národností. Snížil se počet osob hlásících se k národnosti české (o více než 4 000 osob), moravské (o více než 600 osob), slezské (o 37 osob), slovenské (o 247 osob), polské (o 16 osob), německé (o 28 osob) a romské (o 26 osob).

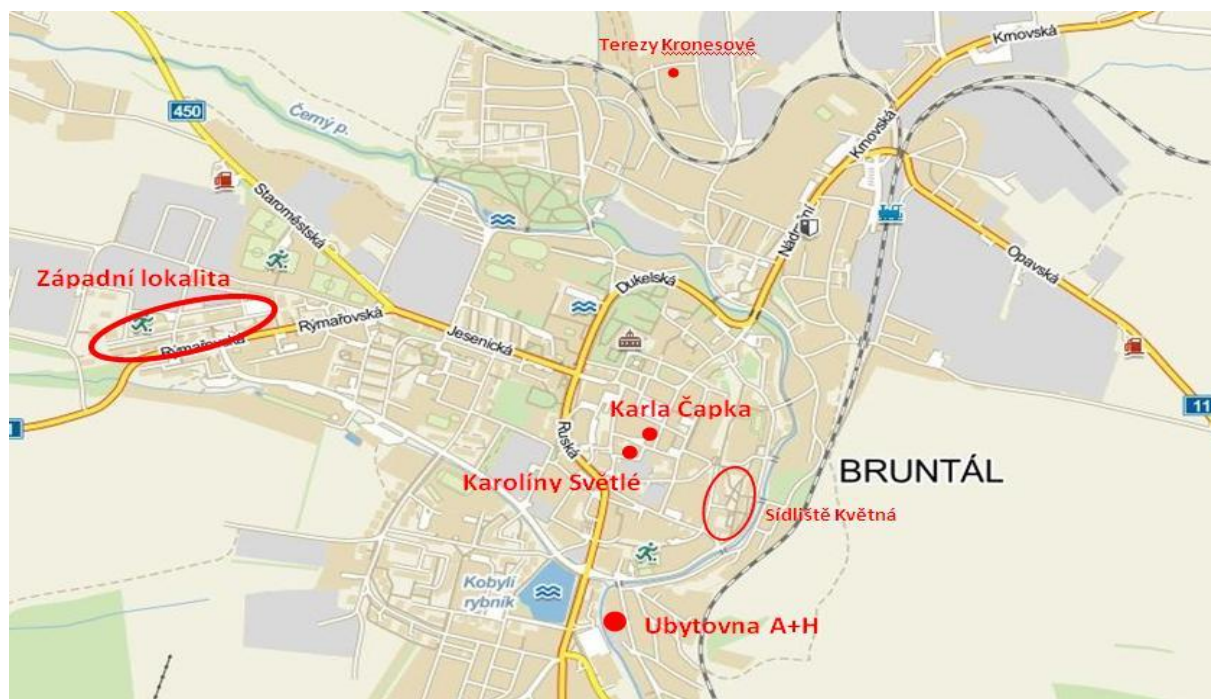
Ve městě Bruntál žije podle SLDB z roku 2011 celkem 158 cizinců. Mezi cizinci jsou nejpočetnější skupinou osoby se státním občanstvím Slovenska (59 osob). Následují státní občané Vietnamu (37 osob) a Ukrajiny (21 osob). Cizince podle státního občanství v absolutních číslech znázorňuje následující tabulka.

Cizinci podle státního občanství – výběr		
(Bruntál, SLDB 2011)		
Státní občanství	Slovensko	59
	Německo	1
	Polsko	16
	Ukrajina	21
	Rusko	1
	Vietnam	37

6. Sociálně vyloučené lokality ve městě Bruntál

Dále se věnujeme představení sociálně vyloučených lokalit a míst ve městě. Mezi nejvýznamnější sociálně vyloučené lokality patří Západní lokalita a ubytovna A+H, které byly popsány již v tzv. Gabalově zprávě z roku 2006⁵. Podle tehdejších zjištění obývalo lokality téměř 3 000 osob a podle provedených kvalifikovaných odhadů žilo v Bruntále 800 – 1 000 Romů. V současné době jsou tyto lokality stále nejvýznamnějšími místy koncentrace osob žijících v situaci sociálního vyloučení, ale na území města jsme identifikovali i další nově vzniklé lokality. Jedná se o dva domy v centru města – v ulicích Karolíny Světlé a Karla Čapka, obývané především Romy. Počty obyvatel v uváděných lokalitách se však oproti roku 2006 výrazně změnily.

Pokud budeme akceptovat etnickou identifikaci, tak podle kvalifikovaných odhadů místních aktérů žije nyní v Bruntále 1 100 Romů. Můžeme zde identifikovat několik romských rodů, které zde žijí již několik generací, jsou považovány za „starousedlé“ a jejich členové jsou z větší části začleněni do místní společnosti. Najdeme mezi nimi středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané lidi i úspěšné podnikatele. Pokud jsou vůbec identifikováni etnicky, tak je ve výpovědích aktérů zdůrazňována jejich „neproblémovost“ a to v kontrastu s obyvateli sociálně vyloučených lokalit, u nichž je naopak vyzdvihována „nepůvodnost“ a slabé vazby na zdejší život. V následující mapě vyznačujeme nejen sociálně vyloučené lokality, ale i místa, kde lze identifikovat vyšší počet obyvatel v riziku sociálního vyloučení – jedná se o sídliště Květná a dům v ulici Terezy Kronesové.

⁵ Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: GAC, 2006.

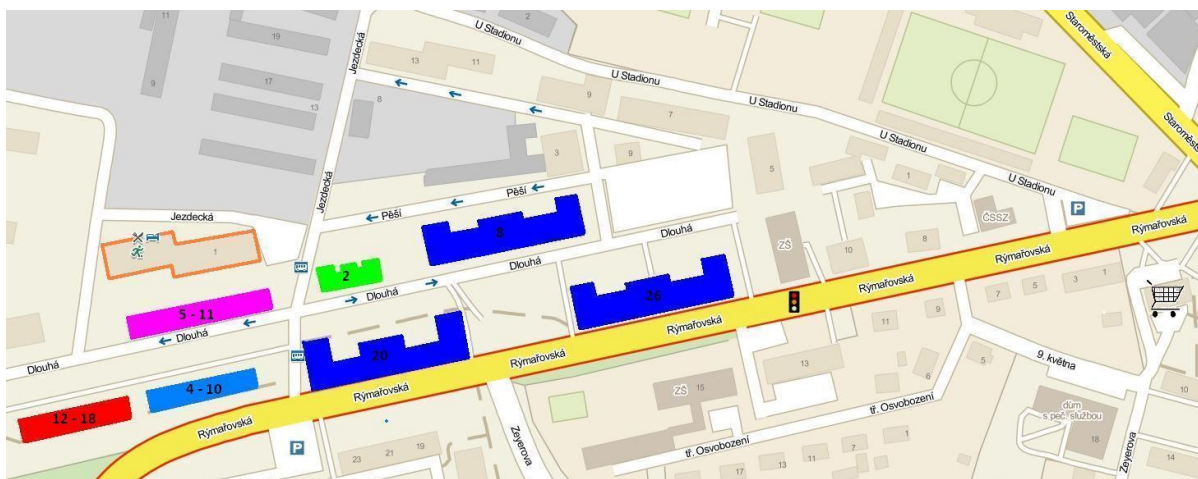
6.1. Lokalita Západní

Lokalita se nachází v západní okrajové části města a je vymezena ulicemi Dlouhá, Pěší a Rýmařovská. Lokalitu tvoří několik panelových domů, část z nich sloužila jako areál pro sovětské vojsko v dobách okupace. Do lokality zajíždí městská hromadná doprava, od centra města (náměstí Míru) je lokalita vzdálena patnáct minut chůze. V bezprostřední blízkosti se nachází ZŠ Rýmařovská – ZŠ praktická a speciální, dále pak obchod s potravinami a základním drogistickým zbožím. Přímo v lokalitě mají své provozní prostory neziskové organizace – Liga Bruntál o.s., AGIL Bruntál o.s., Open House. V ulici Dlouhá jsou umístěny kamery monitorované Městskou policií Bruntál.

V západní části lokality se nacházejí ruiny vojenských budov, severně pak provozní prostory Sběrných surovin a jiných podnikatelských subjektů. V ulici U Stadionu se nacházejí dvě opuštěné budovy – tzv. „likusáky“, které v minulosti sloužily jako holobyty pro tzv. neplatiče v městských bytech. V současné době jsou tyto budovy zakonzervovány a o jejich budoucím využití nebylo dosud rozhodnuto.

Vznik lokality je spjat s odchodem ruských vojsk na jaře roku 1990. Postupně docházelo k opravě bytového fondu, částečnému odprodeji a osídlování této části města. Vzhledem k velkému počtu bytů, které se nedařilo obsadit místními obyvateli, začali se do města stěhovat obyvatelé z jiných měst, zejména Romové. Následně sílil odliv pracujících a ekonomicky stabilizovaných obyvatel do jiných částí města, za lepší kvalitou bydlení. Na konci 90. let se o lokalitě začíná hovořit jako o sociálně vyloučené. V současné době žije v lokalitě dle kvalifikovaného odhadu 800 – 900 osob, z nichž je podle našich zjištění přibližně 300 Romů.

Uspořádání lokality je patrné z následující mapy. Tmavě modrou barvou jsou označeny budovy bývalých kasáren ve vlastnictví města, zeleně je vyznačen polorozpadlý neobyvatelný dům v soukromém vlastnictví, světlemodrou barvou je označen dům ve většinovém vlastnictví města, červeně dům v soukromém vlastnictví, fialovou barvou dům společenství vlastníků a oranžovou barvou je označen objekt provozovny bowlingu, restaurace a ubytovny. V dalším textu se jednotlivým domům věnuje více.

Lokalita Západní

6.1.1. Dlouhá č. p. 20, 26 a Pěší 8

Tři domy, které v minulosti sloužily jako kasárna pro sovětské vojáky, v současnosti vlastní město Bruntál a jejich správou je pověřena Hospodářská správa města Bruntál. Domy prošly v roce 2000 – 2003 celkovou rekonstrukcí, na kterou byly použity prostředky ze Státního fondu rozvoje bydlení. Během rekonstrukce byly stávající prostory rozděleny sádkrotonovými příčkami na jednopokojové byty o rozloze 25 – 40m².

Pohled na domy Dlouhá 20 a 26

Schránky v domě Pěší 8

Každý dům má 100 bytových jednotek 1+0. Nájemné je stanoveno na 26 Kč/m². Pro srovnání uvádíme, že nájemné v jiných částech města činí 38 Kč/m².⁶ Jedná se o výši nájemného v městských bytech.

Stávající dispoziční uspořádání bytů je všemi oslovenými aktéry hodnoceno jako nevyhovující, ale vzhledem k využití dotačních prostředků nelze po dobu dvaceti let s rekonstruovanými prostory

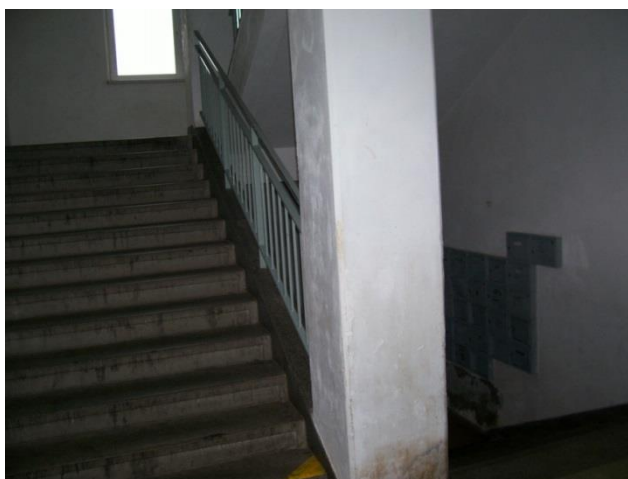
⁶ Mapa nájemného dostupná ze stránek Ministerstva pro místní rozvoj uvádí výši nájemného v Bruntále 58,90 – 65,10 Kč/m²/měsíc. Více viz <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Prechod-na-smluvni-najemne/Mapa-najemneho>.

nakládat. Město Bruntál usilovalo o udělení výjimky a umožnění změny dispozičního řešení bytů na několika pokojové bytové jednotky, avšak neuspělo.

Domy jsou vytápěny centrální kotelnou, omezení elektrických jističů neumožňuje mít ve všech bytech sporáky s troubou. Byty jsou pronajímány bez kuchyňských linek, ty si pořizují nájemníci na vlastní náklady.

V každém domě vykonává činnost domovníka jeden z nájemníků, jedná se o údržbu domu, dohled nad pořádkem v domě a jeho okolí, také se podílí se na kontrolách bytů jako předcházení nelegálnímu obsazování. V domech se v minulosti často objevovalo nelegální obsazování bytů a nelegální odběry elektřiny. Hospodářská správa města Bruntál každý týden kontroluje obsazenost bytů a každé tři měsíce provádí hloubkové kontroly pro detekování odběrů energií. Svou činnost vykonává domovník na živnostenský list a fakturuje Hospodářské správě.

V prosinci 2012 bylo v těchto domech obsazeno cca 65% bytů (tedy 65 bytů). Oslovení aktéři odhadují, že téměř polovina zde žijících obyvatel jsou Romové. Tento údaj jsme v rámci terénního šetření vyvrátili – z celkového počtu zde žijících domácností se jedná o 10 – 12 romských domácností v jednom domě, z větší části se jedná o jednotlivce. Zdejší obyvatelé vnímají značné rozdíly mezi nimi a nájemníky panelových domů Dlouhá 4 – 10 a 12 – 18, samotní Romové o obyvatelích zbylých domů hovoří jako o „špinavcích, kteří jim dělají ostudu“.

Chodba v Dlouhé 26c

Byt zde má přidělen pouze žadatel, který prokáže rok trvalého bydliště nebo zaměstnání v Bruntále – toto pravidlo omezuje fluktuaci nájemníků v městských bytech.

Přidělování bytů probíhá na základě pravidel o přidělování městských bytů – viz kapitola 7.1. Zdejší obyvatelé ale zmiňují případy, kdy je do bytu nahlášen jednotlivce či celá rodina jako návštěva, je přihlášen ke službám spojeným s užíváním bytu a po roce sám/a usiluje o získání městského bytu. Objevují se i případy, kdy je „návštěva“ v bytě dva měsíce, poté na 24 hodin odejde a znovu zahájí novou návštěvu. V takových případech ke službám návštěvníci přihlášení nejsou. Návštěvy pochází především z Ostravska, Opavy, menších obcí v okolí Bruntálu, Olomouce, Vítkova, Přerova a obecně „Slovenska“. V menší míře se jedná o navrátilce z Anglie.

V domě Dlouhá 26 má nezisková organizace Slezská diakonie pronajato celkem 11 bytů jako cvičné byty pro uživatele svých služeb. Bližší informace jsou popsány v kapitole 8.1. V přízemí stejného domu má své prostory občanské sdružení Liga Bruntál.

Stejně jako v jiných částech města, i zde se vyskytují štěnice. Odborná dezinfekce vyžaduje dva zásahy – tzv. vyplynování. Hospodářská správa města Bruntál v minulosti hradila pouze první aplikaci, ale vzhledem k tomu, že druhou aplikaci již nájemníci obvykle neuhradili a dezinfekce byla neúčinná, došlo ke změně postupu. Aplikace první dávky plynu je hrazena nájemníky, druhou aplikaci hradí Hospodářská správa. Cena zásahu odborné firmy se odvíjí od velikosti bytové jednotky, průměrná výše poplatku je 1.500 Kč.

6.1.2. Dlouhá č. p. 4 – 10

Pětipodlažní panelový dům o čtyřech vchodech byl po vlně privatizace ve vlastnictví soukromé firmy, která rozprodala několik bytů a zbylou část domu převedla za symbolickou částku zpět do vlastnictví města Bruntálu. V současnosti je vlastnictví domu rozděleno mezi 12 podílníků – 81% domu vlastní město Bruntál, zbylé bytové jednotky vlastní 11 soukromých vlastníků – převážně se jedná o soukromé osoby, z větší části byty podnají. Dům má ve správě Hospodářská správa města Bruntál. Je po technické stránce zchovalý, probíhá zde pravidelná základní údržba, avšak k revitalizaci domu nedošlo.

Pohled na dům Dlouhá 4 - 10

Chodba domu Dlouhá 4 - 10

V domě je přibližně 40 obydlených domácností. V domě má nájemní smlouvu 12 romských rodin, které zde žijí dlouhodobě – u většiny rodin se jedná o 4 – 6 leté obývání bytu, v některých případech se setkáváme až s 15 letou dobou trvání nájmu bytu.

Dům je v okolí i ve vnitřních prostorách udržovaný, chodby i vstup do domu jsou čisté. Stejně jako v ostatních domech ve vlastnictví města, i zde je zaveden institut domovníka. Dům nemá vlastní kotelnu, vytápění bytů je zajišťováno elektrickými přímotopy, což zvyšuje platby spojené s užíváním bytu.

I v tomto domě se objevují případy nelegálního odebrání elektřiny nebo zásahy do chodu elektroměrů – Hospodářskou správou jsou prováděny pravidelné kontroly obsazování bytů a každé tři měsíce specializovaný technik kontroluje jističe a elektroměry.

6.1.3. Dlouhá č. p. 12 - 18

Jedná se o pětipodlažní panelový dům se čtyřmi vchody v soukromém vlastnictví na západním konci ulice Dlouhá. Dům v minulosti vystřídal několik vlastníků, což se negativně projevilo v častém střídání nájemců, neplacení nájmů a záloh za služby spojené s užíváním bytů. V současnosti vlastní dům celkem 18 spolupodílníků, z nichž největší podíl (68%) patří vietnamské podnikatelce z Ostravy, paní Nguyen Bich Lien. Ostatních 17 podílníků vlastní jednotlivé byty, které ve většině případů pronajímají. Jedná se o soukromé osoby a jednu firmu vlastníci dvě bytové jednotky v různých vchodech. Vlastníci všech bytových jednotek jsou sdruženi ve Společenství vlastníků domu Dlouhá 12-18 (dále jen Společenství).

Dispozice bytových jednotek je následující:

Dlouhá č. p. 12: na každém patře jsou umístěny tři bytové jednotky dispozičně řešené jako 1+1, 3+1 a 3+1. Celkem je v tomto vchodu tedy 15 bytových jednotek, z nichž jsou dva byty k prosinci 2012 neobyvatelné a další dva byty jsou volné. 8 bytových jednotek je ve vlastnictví paní Lien, ostatní byty patří jednotlivým soukromým vlastníkům. V tomto vchodě má jednu bytovou jednotku pronajatou nezisková organizace Open house pro realizaci doučování a volnočasových aktivit pro děti.

Dlouhá č. p. 14: celkem je v tomto vchodu 10 bytových jednotek, na každém patře jsou umístěny dvě bytové jednotky dispozičně řešené jako 3+1. K prosinci 2012 jsou dva byty neobyvatelné a jeden byt neobsazený. 3 byty jsou ve vlastnictví paní Lien, zbylých 7 bytů vlastní jednotliví soukromí vlastníci.

Dlouhá č. p. 16: v tomto vchodu domu najdeme nejvíce bytových jednotek – celkem 20, z nichž je jeden byt neobyvatelný, a 3 byty jsou neobsazené. 5 bytových jednotek v tomto vchodě je o velikosti 2+1, 15 bytových jednotek o velikosti 1+1. Pouze 4 bytové jednotky patří jednotlivým vlastníkům, zbylých 16 bytů je ve vlastnictví paní Lien. Jedna bytová jednotka slouží organizaci AGIL Bruntál o.s. jako kancelářské prostory.

Vizuálně dům působí jako „nejhorší“ ze všech v celé lokalitě. Dům neprošel žádnou celkovou rekonstrukcí, vnější plášť domu je především v přízemí poničen, společné prostory uvnitř domu jsou oprýskané a zchátralé. Okolí domu je čisté, probíhají zde pravidelné úklidy v rámci veřejné služby. Vnitřní prostory jsou udržovány nájemníky dle rozpisu služeb, jeho dodržování je „dozorováno“ domovníkem. Z hlediska mezilidského soužití je tento dům v lokalitě nejproblémovější. V domě je nejvyšší výskyt konfliktů v občanském soužití a rušení nočního klidu.

Snaha o správu bytů „na dálku“ selhávala a kumulovaly se zde velké dluhy nejen z řad nájemníků, ale i samotných menších vlastníků jednotlivých bytů, kteří nehradili zálohy za služby (vodné, stočné a elektřina společných prostor) Společenství a náklady za celý dům potom hradil většinový vlastník – paní Lien. Jednorázovým ukončením nájemních smluv dlužníkům došlo v roce 2008 k vystěhování téměř všech bytů ze vchodu č. 18 a jeho zakonzervování. Správu bytů poté převzalo občanské sdružení Liga Bruntál a od června 2011 na základě mandátní smlouvy se Společenstvím vlastníků správu realizuje občanské sdružení AGIL Bruntál o.s..

Město Bruntál usilovalo o získání alespoň částečného vlivu nad obsazováním uvolněných bytů, aby nedocházelo k nekontrolovatelnému přílivu problematických osob z okolních měst a obcí. Toho do určité míry dosáhlo propojením osoby zakladatele AGIL Bruntál o.s. Jozefa Baláže, který je současně romským poradcem Městského úřadu a jeho působení v občanském sdružení bylo odsouhlaseno radou města na jeden rok. Od listopadu 2012 je předsedkyní sdružení paní Kováčová.

Metodika správy domu občanským sdružením AGIL Bruntál o.s. spočívá v sociálně podnikatelském přístupu a komunitní práci. Komunitní prvek se projevuje ve vytvoření samosprávy za účasti nájemníků a umožnění jejich spolurozhodování např. o opravách v domě na domovních schůzích. Běžné opravy v bytech (nefunkční odpad, kapající kohoutek, rozbité dveře apod.) jsou realizovány samotnými nájemníky pod vedením domovníka – tento postup přispívá k osvojování dovedností pro správnou manipulaci s vybavením bytu a jeho drobným opravám. Byty jsou vytápěny elektrickými přímotopy, které jsou správcem postupně obměňovány za úspornější modely, čímž jsou snižovány náklady na spotřebovanou elektřinu. Do budoucna se správce hodlá zaměřit na úsporné nakládání s vodou. Za úspěch je pokládán odečet stavu vodoměrů v každém bytě domu, což se v uplynulých sedmi letech nikdy nepodařilo. AGIL Bruntál o.s. se věnuje také sociální práci s nájemníky – asistuje jim především v řešení rodinného rozpočtu, ve vyjednávání s úřady a individuálně se zaměřuje na zodpovědné užívání bytu. V případě, že je nájemci ukončena nájemní smlouva pro neuhrazení nájemného, věnuje se správce i podpoře při hledání jiného ubytování.

Správce nemá nastavena žádná pevná kritéria pro přidělení bytu v tomto domě. Ke každé žádosti je přístupováno individuálně a je projednána v bytové komisi složené ze zástupců AGILu Bruntál o.s., OSPOD, místostarosty města Bruntál, Městské policie Bruntál, domovníka a romského poradce. Komise se schází dle potřeby, zpravidla jednou měsíčně. Za dobu správy domu občanským sdružením AGIL Bruntál o.s. bylo podáno 52 žádostí o přidělení bytu, ze kterých bylo 15 vyhověno. 8 žadatelů mělo trvalé bydliště na území města Bruntál, ostatních 7 žadatelů pocházelo z Vítkova, Ostravy, Opavy, Moravského Berouna a Olomouce. Všichni žadatelé pocházeli ze sociálně vyloučeného prostředí.

Nájemní smlouvy jsou v tomto domě uzavírány z počátku na jeden měsíc, po řádném zaplacení nájmu je prodloužena na tři měsíce a teprve poté na dobu šesti měsíců. AGIL Bruntál o.s. zavedl tzv. motivační bonus – slevu z nájmu 11 % pro nájemníky, kteří řádně hradí nájem po dobu tří po sobě jdoucích měsíců a slevu 20 % při řádných platbách po dobu šesti měsíců. Tento bonus využívá k prosinci 2012 šest rodin. Náklady na bydlení se pohybují kolem 3.500 Kč za byt o velikosti 1+1, z čehož tvoří zálohy na služby 2.000 Kč (1+1 – 54 Kč/m², byty 2+1 – 60 Kč/m², byty 3+1 – 61,50 Kč/m²). Osobám, které mají trvalé bydliště v Bruntálu, není proplácen doplatek na bydlení (dávka hmotné nouze), avšak lidé, kteří mají trvalé bydliště v jiné obci, tento doplatek vyplácen mají.

6.1.4. Ostatní budovy v lokalitě Západní

Pěší 2

Objekt na mapce označený zelenou barvou tvoří třípodlažní budova v soukromém vlastnictví bruntálské firmy Czasch spol. s.r.o. Budova je zcela neobyvatelná, má propadlou střechu.

O obývání objektu lidmi bez domova jsme nezaznamenali žádnou informaci. Vzhledem ke stavu budovy a počtu volných bytů v okolních domech to ani nepředpokládáme.

Pěší č. p. 5 – 11

Tento objekt je na výše uvedené mapce vyznačen fialovou barvou. Jedná se o dům ve vlastnictví společenství vlastníků bytových jednotek. Do soukromého vlastnictví byly byty převedeny v jedné z prvních vln privatizace městského bytového fondu. Byty kvůli svému umístění v sociálně vyloučené lokalitě zcela ztratily svou tržní hodnotu a v současné době jsou de facto neprodejné. Dům obývají převážně starší lidé, v některých bytech žijí na základě podnájemní smlouvy sociálně slabé rodiny závislé na sociálních dávkách. V domě žije

pouze jedna romská rodina (bezdětná) a to již několik let. Společenství nemá problémy s migrujícími nájemníky.

Jezdecká ulice – Bowling

Jedná se o dvě spojené budovy v soukromém vlastnictví romského podnikatele. Na mapce je tato budova vyznačena oranžovou barvou. V budově je provozována restaurace a sportovní zařízení – bowling. Ve východní části budovy je provozována ubytovna, v jejíchž prostorech trvale žijí 3 romské rodiny na základě nájemní smlouvy a mají zde hlášené trvalé bydliště. Jedna rodina zde žije již 5 let, další dvě cca 7 měsíců.

Bývalé holobyty v ulici U Stadionu

Budova bývalých holobytů ve vlastnictví města se nachází v ulici U Stadionu, poblíž křižovatky s ulicí Jezdeckou. Již pět let není využívána ke svému účelu. V současné době je budova zakonzervována a občasně ji obývají lidé bez domova. V minulosti město vedlo jednání o využití objektu s neziskovou organizací Liga o.s. V současnosti není definován záměr

pro budoucí využití. Na budově je realizována základní údržba jako prevence nenávratného poškození a zřícení.

6.2. Ubytovna A+H

Za nejproblematictější označují místní aktéři soukromou ubytovnu nazývanou A+H. Jedná se o dvoupodlažní budovu s dvěma trakty v ulici U Potoka. Budova byla v minulosti provozována Ministerstvem vnitra jako azylové zařízení (pobytové zařízení pro žadatele o azyl). V roce 2006 byla tato činnost ukončena a objekt začal provozovat vlastník, pan Sijka, jako komerční ubytovnu.

Ve vstupní části budovy se nachází kanceláře majitele a správce objektu. Středovou částí budovy vede chodba, ze které vedou dveře do obytných buněk tvořených dvěma pokoji o výměře cca 12,5 m² se společným sociálním zařízením. Najdeme zde ale i pokoje o menších rozměrech, které potom mají společné sociální zařízení na chodbě. Na každém patře je malá kuchyňka. Je obvyklé, že jednu místnost obývá i vícečetná rodina, výjimečně se stává, že by jedna rodina obývala obě místnosti. Odhadujeme, že se v ubytovně nachází 55 pokojů. Obyvatelé mají možnost si přinést do pokojů omezené množství vlastního nábytku a dalšího vybavení. Objekt je vytápěn pomocí elektřiny, vzhledem k nezateplení budovy se lze domnívat, že náklady jsou vysoké. Základní cena za užívání jednoho pokoje činí 4.900 Kč. V případě vícečetné rodiny je za pátou a každou další osobu účtován příplatek 500 Kč. Za vlastní elektrospotřebiče na pokoji je účtován poplatek (např. lednice 350 Kč za měsíc, společná pračka 50 Kč za 1 prací cyklus). V objektu se nachází společná pračka, jejíž použití je zpoplatněno 100 Kč na jeden prací cyklus. Lidé zde bydlí na základě smlouvy o ubytování sjednávané na omezenou dobu s možností prodloužení. V případě neuhrazení poplatků za ubytování je s ubytovaným okamžitě smlouva ukončena a je mu zamezen přístup do pokoje. Doplatek na bydlení je vyplácen pouze lidem, kteří nemají trvalý pobyt v Bruntále, k jeho proplácení je často využíván institut zvláštního příjemce.

Majitel ubytovny měl v minulosti zájem o spolupráci v rámci pracovní skupiny Lokálního partnerství, několikrát proběhla jednání mezi majitelem a vedením města. Strany představily své postoje, jednání po čase ztroskotala. Z hlediska majitele byla zdoluhavá a k ničemu nevedla. Do objektu nemají přístup terénní sociální pracovníci neziskových organizací, vstup je umožněn pouze zástupcům městského

úřadu, policie, zdravotníkům a dalším subjektům státní správy.

Uvnitř ubytovny je dodržován pořádek a domovní řád, v okolí domu se ale setkáváme s hromaděním odpadu, narušováním sousedského soužití apod. Obyvatelé okolních domů v prosinci 2012 sepsali petici proti dění kolem ubytovny A+H, která byla předložena zástupcům města. Stížnosti jsou směřovány především na vznikající černé skládky v okolí ubytovny, hry a žebření dětí na ulici, hluk a narušování nočního klidu. Městská policie evidovala za poslední rok 22 zásahů přímo na ubytovně. V blízkosti ubytovny se nachází obchodní dům Kaufland, který zaznamenává zvýšení počtu drobných krádeží.

Dlouhodobějším problémem je výskyt štěnic v prostorách celé ubytovny. S touto informací nás konfrontovali všichni oslovení aktéři. Majitel dle informací nemá zájem investovat finanční prostředky do celkové dezinfekce objektu, dochází pouze k lokální aplikaci dezinfekčního prostředku v rámci jednotlivých pokojů (za poplatek hrazený ubytovaným), ovšem bez valného účinku. Lidé zde žijící nejsou spokojeni s kvalitou bydlení, často se setkávají s výpadky elektřiny a topení. Ubytovna je z hlediska migrace prvním vstupem nově příchozích lidí do města.

6.3. Domy v ulicích Karoliny Světlé a Karla Čapka

V centru města, v těsné blízkosti centrálního náměstí, vznikly v posledních dvou letech dvě nové lokality, které místní aktéři označují za sociálně vyloučené. Jedná se o dva samostatné domy v soukromém vlastnictví, které jsou součástí běžné zástavby historického centra města. Nesetkáváme se zde tedy s žádným prostorovým vyloučením.

Karoliny Světlé

Historický rohový dům v ulici Karoliny Světlé s rozsáhlým průchozím dvorem směřujícím do ulice Požárníků byl dlouhá léta téměř prázdný, pouze pár jednotlivých bytů v něm bylo obsazeno. V průběhu roku 2010/11 se byty začaly pozvolna obsazovat, ale z důvodu velmi špatného technického stavu byl zájem o tyto prostory především ze strany sociálně slabých rodin.

V domě je 8 bytových jednotek, nájemníci si byty opravují vlastními silami. Nájemní vztah je založen na nájemních smlouvách, převážně na dobu určitou s možností prodloužení, ve dvou případech mají nájemníci smlouvu na dobu neurčitou. V domě žije cca 30 osob, všichni jsou Romové, mají zde hlášené trvalé bydliště a převážná většina z nich zde žije 8 – 12 měsíců. Setkali jsme se ale i s případem již pětiletého bydlení v domě, jedná se o lidi pocházející z Bruntálu. Ostatní lidé pochází z Krnova, Opavy a Vítkova.

Dům má původní, značně poškozenou fasádu, vnitřní prostory jsou také v původním stavu. V okolí domu je udržován pořádek, u přilehlých kontejnerů na komunální odpad se občas objevují nadměrné kusy nábytku, kartonů apod. I přes nárůst počtu nájemníků v domě nedochází ke zvýšení počtu zásahů policie.

Ulice Karla Čapka

Dům s hlavním vchodem z ulice Karla Čapka vlastní místní romský podnikatel, který celou budovu zrekonstruoval a vybudoval zde 5 nových bytových jednotek. Vnější fasáda domu ještě není zcela hotová, ale její dokončení je plánováno. Vnitřní prostory domu jsou v bezvadném stavu, nájemníky udržované. V domě žije cca 20 osob, 90 % z nich jsou Romové, pouze jeden nájemník má stále zaměstnání. I zde je nájemní vztah založen na nájemních smlouvách na dobu určitou a ve dvou případech na dobu neurčitou, lidé zde mají hlášeno trvalé bydliště. Z hlediska skladby nájemníků vyjadřují někteří institucionální aktéři obavu z budoucích rizik týkajících se občanského soužití a udržování pořádku.

6.4. Potencionálně „riziková“ místa

Na základě terénního šetření a informací od místních aktérů jsme identifikovali místa, kde žijí převážně romské rodiny, existuje zde větší kumulace osob v riziku sociálního vyloučení, avšak toto riziko je nízké. Tato místa označujeme jako lokality sociálním vyloučením ohrožené, kde existuje riziko prohlubujících se sociálních problémů jednotlivých nájemníků. Jedná se o dům v ulici Terezy Kronesové a sídliště Květná. Dále jsme se zaměřili na identifikaci míst, která obývají lidé bez domova.

Ulice Terezy Kronesové 1

Jedná se o dům v soukromém vlastnictví, kde je několik bytů dispozičně řešených jako 1+1, 2+1 a jeden byt 3+1. V domě žije 11 sociálně slabších rodin, které zde žijí dlouhodobě – průměrně 5 až 6 let. Dvě rodiny jsou romské. Z hlediska migrace není toto místo významné, někteří oslovení institucionální aktéři tento dům neznají.

Sídliště Květná

Sídliště Květná, vymezené ulicemi Květná, Okružní a Na Kopečku, se nachází v jihovýchodní části města. Jedná se o standardní sídliště tvořené sedmipatrovými panelovými domy s různým počtem vchodů a bytů. Část bytových jednotek je v soukromém vlastnictví, větší část je stále ve vlastnictví města Bruntál a spravována Hospodářskou správou Bruntál. I na tomto sídlišti najdeme romské rodiny, které však nejsou koncentrovány do jednoho vchodu či jednoho domu a jsou rozptýleny do celého sídliště. Lokalita není místními aktéry vnímána jako problematická, na základě terénního šetření a rozhovorů s místními obyvateli zde Romové žijí dlouhodobě a jsou součástí místní komunity. Vzhledem k vysoké nezaměstnanosti na území města Bruntál a vyšší koncentraci osob zde žijících je pravděpodobná vyšší míra ohrožení sociálním vyloučením – a to nejen u romských rodin.

7. Bytová politika města Bruntál

7.1. Město jako vlastník bytového fondu

Město Bruntál je největším vlastníkem bytového fondu – má ve svém vlastnictví 1 200 bytových jednotek na území celého města a jejich správou je pověřena Hospodářská správa města Bruntál, která je příspěvkovou organizací města. Jedná se převážně o byty v panelových domech v po městě rozptýlených sídlištích. Rada města dne 12. června 2007 vydala úplné znění „Pravidel, jimiž se stanoví zásady hospodaření s bytovým fondem v majetku města Bruntál“, které je platné do dnešního dne. Tato pravidla vymezují základní postupy pro evidenci bytů, podávání žádostí a jejich vyřizování, podmínky pro uzavření nájemních smluv jakož i typy bytových jednotek.

Žádost o pronájem bytové jednotky může v písemné podobě podat prostřednictvím bytového oddělení Hospodářské správy města Bruntál osoba, která splňuje následující podmínky⁷:

- Nemá nájemní vztah k jiné bytové jednotce nebo domu.
- Nebydlí v samostatném bytě v domě svých rodičů.
- Má trvalé bydliště ve městě Bruntál po dobu nejméně 12 měsíců bezprostředně předcházejících datu podání žádosti – dokládá potvrzením o trvalém bydlišti.
- Trvale nebydlí v Bruntále, ale je ve městě zaměstnán dle pracovní smlouvy nebo zde má sídlo firmy po dobu nejméně 12 měsíců bezprostředně předcházejících datu podání žádosti.
- Má soudně zrušeno užívání bytu.
- Uhradí zálohu 1.000 Kč v den podání žádosti (*vyřazení žádosti je záloha vrácena*).
- Vůči městu je bezdlužný/á.
- Nemá uzavřenou smlouvu o ubytování, smlouvu o nájmu ubytovacích prostor na ul. Dlouhá 12 – 18.
- V posledních 5 letech neopustil/a pronajatý byt v majetku města Bruntál z důvodu neplacení nájmu.
- V posledních dvou letech se nedopustil/a protiprávního užívání bytu v majetku města Bruntál.

Bytové oddělení posuzuje věcnou i obsahovou správnost a do 30 dnů rozhoduje o zaevidování žádosti. Podaná žádost má platnost po dobu jednoho roku, poté musí být

⁷ Město Bruntál: úplné znění Pravidel, jimiž se stanoví zásady hospodaření s bytovým fondem v majetku Města Bruntálu – pro potřeby textu kráceno s ohledem na cílovou skupinu sociálně vyloučených osob.

písemně obnovena. Posouzení žádosti provádí bytová komise složená z místostarosty a dalších dvou zastupitelů města, zástupce sociálního odboru, správního odboru a oddělení přestupků. Bytová komise poté podává návrh na obsazení bytové jednotky Radě města ke schválení.

Nájemní smlouva je uzavírána na dobu určitou, v případě sociálně slabých rodin je to na 2 – 4 měsíce s následnou prolongací smlouvy v případě řádného hrazení nájemného, nejdéle však na 3 roky.

Nakládání s bytovým fondem města Bruntálu se řídí dokumentem „Bytová politika města Bruntál“ projednaným Radou města dne 19. 10. 2004. Město neprovozuje ani nevlastní ubytovnu či obdobné ubytovací zařízení, dle vyjádření několika místních aktérů městu citelně chybí noclehárna, městská ubytovna a zařízení pro azylové bydlení pro rodiny s dětmi.

V lokalitě Západní je cena nájmu stanovena na 26 Kč/m² a je hrazena za probíhající měsíc. Nájemníci převážně využívají pro platby nájemného a služeb SIPO, někteří využívají zvláštního příjemce a sociální dávka určená na bydlení je zasílána rovnou na účet Hospodářské správy města Bruntál. Ve čtyřech případech o institut zvláštního příjemce požádala sama Hospodářská správa města Bruntál. Nájemníci mají také možnost uhradit nájemné v hotovosti na pokladně a to i na několikrát během daného měsíce bez sankcí či úroků z prodlení. Pakliže za daný měsíc platba nebo její část schází, dopouští se nájemce porušení nájemní smlouvy.

7.2. Pohyby obyvatel

Město Bruntál se dlouhodobě potýká s častými pohyby sociálně vyloučených osob a rodin, které nepocházejí pouze z Bruntálu, ale přichází i z jiných obcí. Jeden z konverzačních partnerů k tomu říká: *„Každý nově příchozí je mnohem horší než ten, který tu už nějaký čas bydlí.“*

Mezi identifikované a sdělované důvody k migraci patří zejména:

- Levné bydlení v lokalitě, velký počet prázdných bytů, tedy existující nabídka.
- Kvalitnější bydlení než v lokalitě odkud lidé přicházejí, přičemž za kvalitu je považován celý komplex životních podmínek.
- „Únik“ před dluhy.
- Snaha bydlet v blízkosti rodiny či blízkých, napojení na a využití sítí solidarity.

Bruntál má, vzhledem ke svému počtu obyvatel, nadbytek bytových jednotek a má tudíž mezi sociálně vyloučenými pověst místa, *„kde se nějaké bydlení vždycky sehnat dá“*. Významnou roli pak hraje i možnost dosáhnout na nájemní bydlení, které v případě řádného hrazení nájemného a služeb zakládá nárok na příspěvek na bydlení (dávka státní sociální

podpory) a případně i dávky doplatek na bydlení (dávka hmotné nouze). Dle výpovědí místních institucionálních aktérů není lidem s trvalým bydlištěm v Bruntále vyplácen doplatek na bydlení, avšak lidem z jiných obcí je doplatek vyplácen bez problémů, často až v 100% výši nájemného. V případě ubytovací smlouvy nevzniká nárok na dávku státní sociální podpory a Úřad práce může dle svého uvážení vyplatit doplatek na bydlení. V nemálo případech se také vyskytlo u nově přichozích rodin z jiných obcí (především Vítkov) poskytnutí mimořádné dávky okamžité pomoci pro uhrazení nákladů na přestěhování se do Bruntálu. Tento jev v minulosti výrazně přispíval k vyšší míře migrace celých rodin do Bruntálu především z Vítkova, Opavy a Ostravy. Časově tyto zkušenosti zapadají do roku 2010 – 2011, kdy bylo vyplácení dávek hmotné nouze v přímé kompetenci měst a obcí s rozšířenou působností.

Jakousi pomyslnou vstupní branou příchodu do Bruntálu je ubytovna A+H, která nemá nastavené žádné podmínky vztahující se k předchozímu bydlišti ubytovaného. Pakliže se musí rodina z ubytovny vystěhovat – nejčastěji z důvodu neplacení plateb za ubytování, uchází se o bydlení u soukromých vlastníků a to především v Západní lokalitě v domě Dlouhá č. p. 12 – 18.

Poměrně častým jevem jsou „návštěvy“ u nájemníků stávajících bytů. Jedná se o situace, kdy jsou do bytu nastěhováni další členové rodiny a dochází tak k přelidnění bytů. V některých případech jsou „návštěvy“ nahlášený ke službám spojených s užíváním bytu a tak do jisté míry legalizují svůj pobyt v bytě a po roce se ucházejí o nájemní bydlení sami. Ve větší míře však služby spojené s užíváním bytu za „návštěvy“ nehradí. Tento proces, stejně jako nelegální obsazení volného bytu, se nám nepodařilo detailněji zmapovat, pouze 7 rodin se nám k takovému jednání přihlásilo. Je logické, že je tento jev aktéry maximálně maskován. V roce 2011 působil v lokalitě Západní organizátor nelegálního podnájímání městských bytů. Tento muž však byl vzat do vazby za jiné přečiny a o žádné další organizované činnosti jsme v tomto směru nezískali věrohodné informace. Kontroly ze strany Hospodářské správy města Bruntál se v tomto směru zintenzivnily. Výsledky nejsou zveřejňovány a institucionální aktéři považují kontroly za víceméně úspěšné.

V posledních letech emigrovalo několik rodin, převážně z lokality Západní, i do zahraničí – zejména do Anglie. Tento druh migrace má obvykle cyklický nebo dočasný charakter. Po návratu do města se obvykle vrací do lokality Západní, kde je snadnější získat byt. Problémy vyvstávají především v opuštění bydliště, neodhlášení dítěte ze školní docházky, nahromadění dlužných částek za nájemné či jiné poplatky a obtížná dohledatelnost těchto osob.

Mezi nejčastější místa, odkud lidé v riziku sociálního vyloučení do Bruntálu přicházejí, patří Vítkov, Ostrava, Opava, Olomouc. Naopak místa, kam lidé z Bruntálu směřují je Ostrava, Opava, Litovel a Šumperk. Tato místa se objevovala ve výpovědích migrujících osob. Bližší informace k migraci jsou uvedeny v kapitole č. 7.2.

8. Bezdomovectví a lidé v přechodné krizi

Ačkoli by se mohlo předpokládat, že ve městě s vysokým počtem volných bytů neexistuje problém s bezdomovectvím, není tomu tak. Můžeme se zde setkat s lidmi bez domova, kteří pochází přímo z Bruntálu, ale i z okolních obcí. Mezi nejčastěji využívané přístřeší bezdomovců patří především panelové domy, kam se tito lidé dostanou přes hlavní vchod do prostoru pod schody či do sklepů a přečkají zde noc. Takovéto obývání chodby či sklepa je krátkodobé. V areálu nemocnice, v okolí vlakového nádraží nebo v ulici U Stadionu se pak setkáváme s obydlím opuštěných budov lidmi bez domova nebo osobami závislými na návykových látkách. Ve městě není zřízena noclehárna ani denní centrum, od prosince 2012 má být v provozu tzv. hygienický bod v ulici Zeyerova. Jedná se o zázemí se sprchami, sociálním zařízením, pračkou a sušičkou, které mohou využívat lidé bez domova a v přechodné krizi. Vlastníkem tohoto zařízení je město Bruntál, o provozování tohoto zařízení je jednáno s neziskovou organizací Slezská diakonie.

Slezská diakonie provozuje v Bruntále tyto služby:

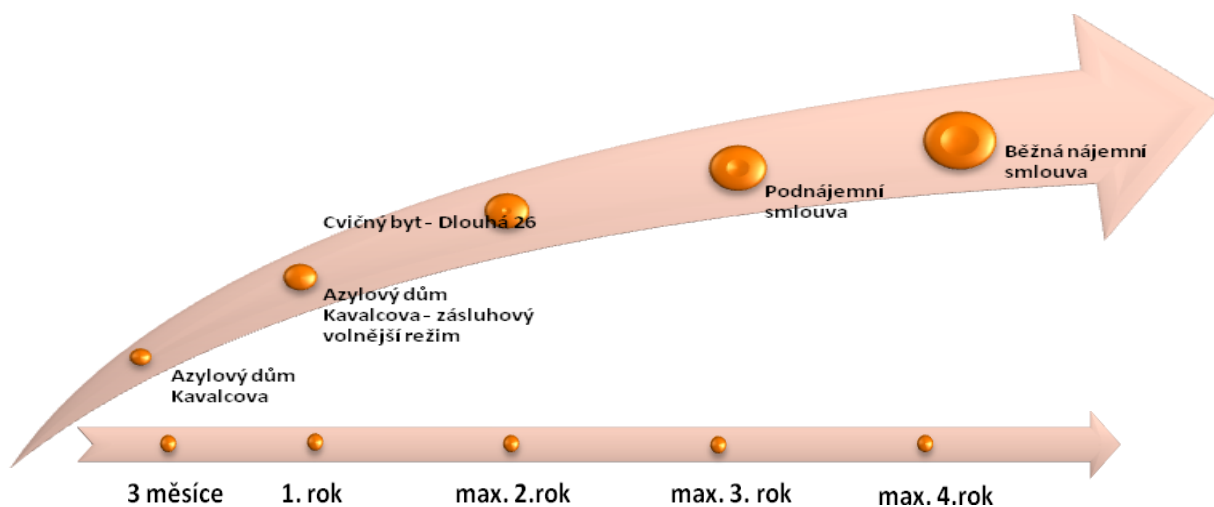
- **azylový dům pro muže Bethel** sídlící v ulici Kavalcova o kapacitě 39 lůžek. Za rok 2012 využilo služeb azylového domu 95 osob, z nichž mělo 60 trvalé bydliště v Bruntále. Cena za jednu noc je stanovena na 120 Kč.
- **azylové zařízení Chana pro matky s dětmi** s celkovou kapacitou 25 lůžek. Cena je stanovena v rozmezí 110 – 270 Kč na den v závislosti na počtu dětí přicházejících s matkou. Kapacity zařízení jsou plně využívány.
- **Dům na půl cesty Timotei** zaměřující se na mladé lidi ve věku 18 – 26 let, kteří opouštějí ústavní zařízení pro děti a mládež nebo ukončili výkon trestu. Celková kapacita zařízení je 14 lůžek, služeb domu na půl cesty využilo za rok 2012 celkem 40 osob, z nichž měla polovina trvalé bydliště v Bruntále.

8.1. Model cvičného bydlení Slezské diakonie

Slezská diakonie vytvořila vlastní model prostupného bydlení pro dlouhodobé uživatele služby azylového bydlení, v rámci kterého u uživatelů svých služeb posilují osvojování kompetencí k užívání běžného nájemního bytu a samostatnost. Tento model popíšeme na příkladu azylového domu pro muže.

V prvním kroku přichází uživatel služby do azylového domu v Kavalcově ulici. Po třech měsících užívání služby, v případě kladného hodnocení sociálních pracovníků, může požádat o zařazení do druhého kroku, tedy o přestěhování na samostatný pokoj v rámci azylového domu. Pobyť v azylovém domě ve fázi druhého kroku s sebou nese určité výhody – např.

možnost delších návštěv. V režimu prvního a druhého kroku může uživatel služby setrvat maximálně jeden rok (dohromady). Poté je klientovi na základě jeho vlastní žádosti a posouzení jeho motivace a snahy o řešení své situace poskytnut tzv. cvičný byt. Jedná se o samostatné bytové jednotky, které má Slezská diakonie pronajaty od města Bruntál v domě Dlouhá 26. V tomto jednopokojovém bytě může klient setrvat maximálně jeden rok a jeho pobyt probíhá stále v režimu sociální služby „azylový dům pro muže“, platba za užívání bytu je tedy opět 120 Kč/den. V bytě je základní vybavení, klient dochází za sociálními pracovníky do zařízení v Kavalcově ulici nebo sociální pracovník dochází za klientem do bytu. Po úspěšném absolvování jednorového pobytu ve cvičném bytě, naplňování individuálního plánu a našetření na kauci si může klient žádat o podnájemní smlouvu uzavíranou mezi ním a Slezskou diakonií (podnájem probíhá se svolením Hospodářské správy). V tomto režimu již člověk nemusí být uživatelem služeb poskytovaných organizací a jedná se o klasické podnájemní bydlení. Cena za užívání bytu je stanovena na 3.200 Kč (900 Kč nájem plus 2.300 Kč zúčtovatelné zálohy za služby). V tomto režimu může setrvat opět maximálně jeden rok, do té doby by měl být schopen si vyřešit trvalé bydliště v Bruntále, vyplatit dluhy vůči městu apod., podat žádost o městský byt nebo usilovat o získání bytu na běžném trhu s bydlením. Klient v režimu sociální služby může službu kdykoli opustit, v případě podnájemní smlouvy je již vázán jejími podmínkami. Tento model nám demonstruje následující schéma:

Model cvičného bydlení je v Bruntále realizován necelé dva roky, aktuálně jsou dva lidé v režimu podnájemních smluv. Slezská diakonie má od města Bruntál pro tyto účely pronajato celkem 11 bytů v lokalitě Západní. Dva cvičné byty a dva podnájemní byty pro azylový dům Bethel, dalších 7 bytů má pronajat azylový dům pro matky s dětmi a dům na půl cesty.

9. Terénní šetření v sociálně vyloučených lokalitách

Dotazníkové šetření a rozhovory jsme prováděli s obyvateli lokality Západní, ubytovny A+H a bytů soukromých majitelů v ulici Karolíny Světlé a Požárníků. Celkem jsme oslovili 109 domácností. Je to poměrně vysoké číslo. Odhadujeme, že se nám podařilo získat odpovědi od přibližně 70 % domácností žijících v sociálně vyloučeném prostředí. Některé domácnosti dotazování odmítly, některé zase nebyly k zastizení. Následující výsledky jsou tedy orientační a umožňují nám získat alespoň nějaká kvantitativní data, která nelze získat jiným způsobem.

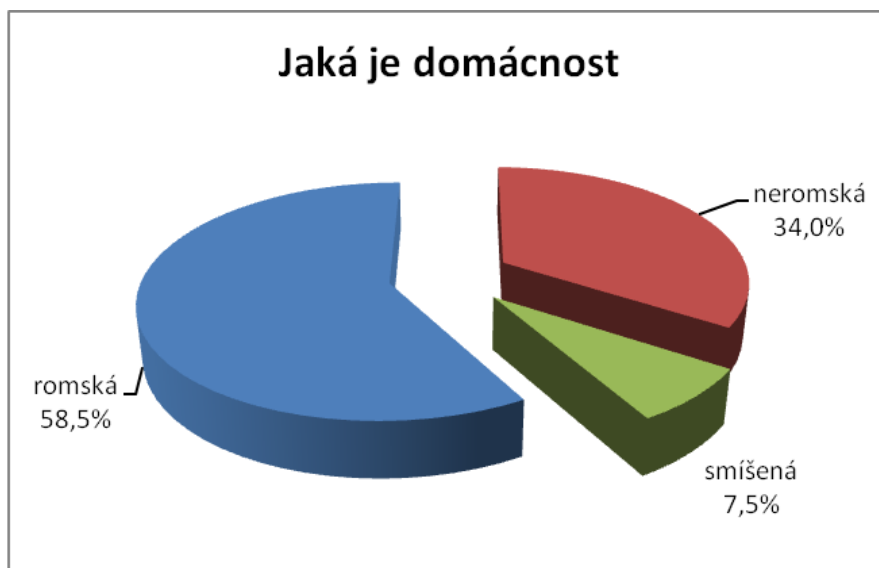
Za základní jednotku dotazování jsme vzhledem k časovým i jiným možnostem zvolili domácnost. Součástí dotazníku byly také otevřené otázky, na dotazník v některých případech navazovaly kvalitativní rozhovory.

Získaná data jsme pak zpracovávali souhrnně, jiná jsme rozdělili podle lokalit, a některá, pro jejich specifika, podrobně podle jednotlivých domů v lokalitě (mají spíše doplňkový charakter). U většiny proměnných jsme pro lepší názornost použili grafy, případně tabulky.

Data jsme získávali v následujících lokalitách:

- a) **Lokalita Západní** – domy: Dlouhá č. p. 12-16, Dlouhá č. p. 4-10, Dlouhá č. p. 5-13, Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26, Pěší č. p. 8 (v lokalitě Západní jsme získali data od 86 domácností),
- b) **Ubytovna A+H** (13 domácností),
- c) **Byty soukromých majitelů** – většinou v centru města (soukromé objekty v ul. Požárníků a ul. Karolíny Světlé), ale i v ul. Jezdecká v lokalitě Západní (celkem 10 domácností).

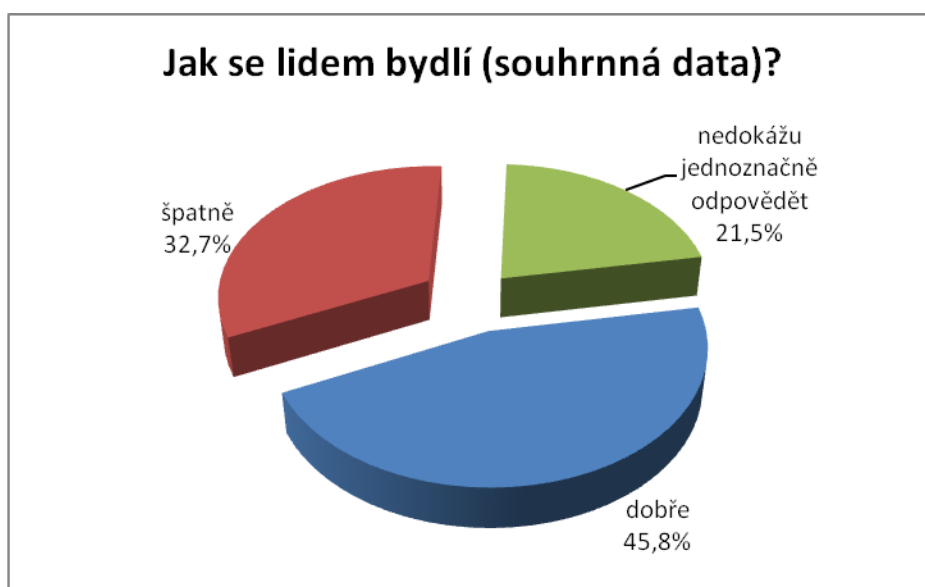
Zjišťovali jsme, jaká je etnická skladba sociálně vyloučených domácností – zda se jedná o domácnosti romské, neromské či smíšené. V téměř šesti desetinách se jednalo o domácnost romskou (58,5 %), ve více než třetině neromskou (34 %) a v 7,5% šlo o domácnost smíšenou. Jak vidíme, problém sociálního vyloučení je sice silně etnizovaný, ale dotýká se i více než třetiny neromských domácností.

N = 106

9.1. Hodnocení kvality bydlení

Nejprve jsme se nájemníků dotazovali, **jak se jim** v domě i v lokalitě **bydlí**. Celkově, za všechny lokality, se ukázalo, že dobře se v nich žije téměř polovině respondentů (45,8 %), špatně téměř třetině (32,7 %) a jednoznačně nedokázala odpovědět více než pětina respondentů (21,5 %). Ti, kteří neuměli jednoznačně odpovědět, nejčastěji v navazujících rozhovorech uváděli, že sice na jednu stranu jsou rádi, že mají střechu nad hlavou, ale byt je malý, jsou v něm štěnice, špinavé prostředí, chodby či měli jiné výhrady.

N = 107

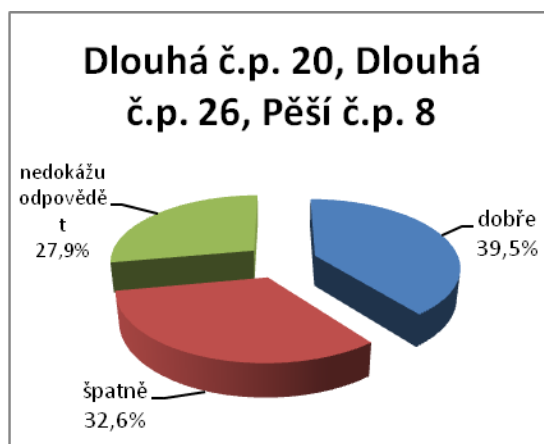
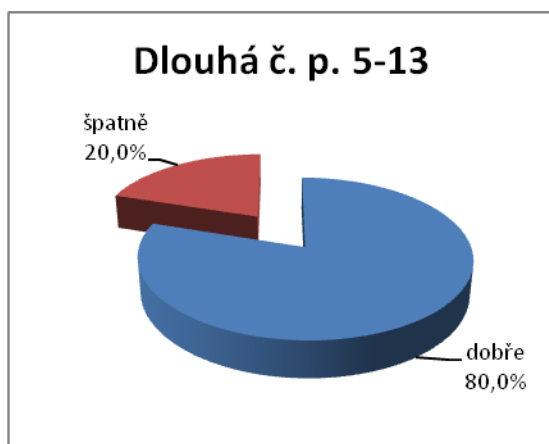
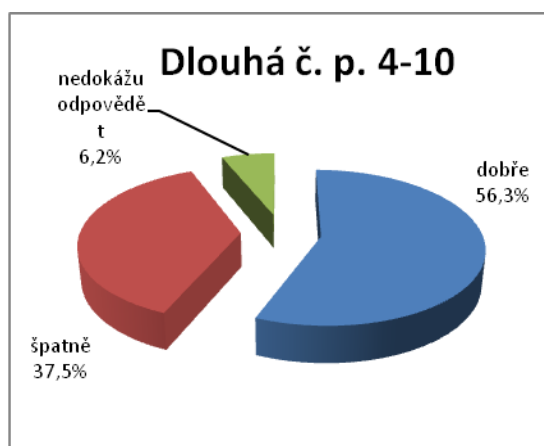
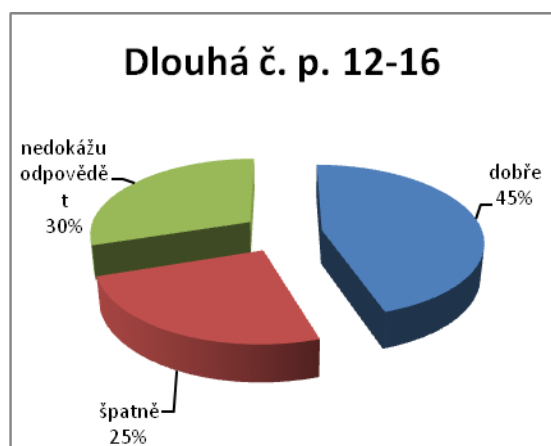
Rozdělení spokojenosti/nespokojenosti s bydlením podle jednotlivých domů je následující:

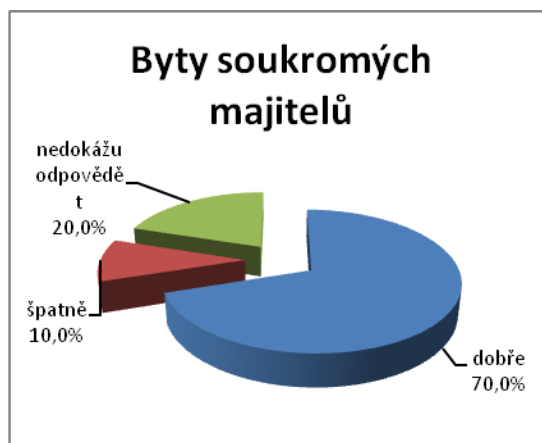
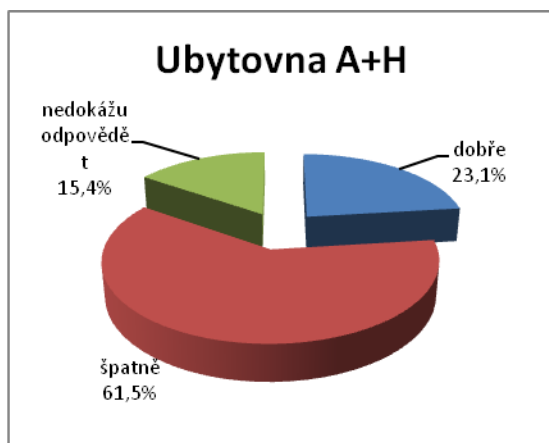
	dobře	špatně	nedokážu jednoznačně odpovědět	N = počet respondentů/odpovědí
Dlouhá č. p. 12-16	45,0%	25,0%	30,0%	20 respondentů
Dlouhá č. p. 4-10	56,2%	37,5%	6,3%	16 respondentů
Dlouhá č. p. 5-13	80,0%	20,0%	0,0%	5 respondentů
Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26, Pěší č. p. 8	39,5%	32,6%	27,9%	43 respondentů
ubytovna A+H	23,1%	61,5%	15,4%	13 respondentů
byty soukromých majitelů	70,0%	10,0%	20,0%	10 respondentů

N = 107

Nejvíce spokojení jsou obyvatelé domu na ul. Dlouhá č. p. 5-13 v lokalitě Západní, nejvíce nespokojeni naopak obyvatelé ubytovny A+H.

Pro lepší názornost použijeme grafy.

Jaké respondenti uváděli důvody své spokojenosti nebo nespokojenosti? Lišily se podle míst a svých interpretů. Rozdělili jsme je podle lokalit.

Lokalita Západní

- Člověk je rád, že má střechu nad hlavou, ale není dobré, že je tady všechno na elektřinu, a tím pádem veliké platby.
- Nemám s nikým problémy, je mi tu dobře.
- Nemáme kam jít, ale bydlení tady není tak špatné.
- Hodně se platí, ale jinak se bydlí dobře.
- Vlhko v domě, vlhké stěny v bytě.
- Vysoký nájem a vysoké doplatky za služby.
- Jsem ráda, že mám konečně byt, a nemusím jít na ubytovnu.
- V Bruntále jsem se narodil. V Západní lokalitě se mi bydlí dobře, mám byt pronajatý od soukromníka, což je lepší než od AGILU – tam se prodlužuje smlouva jen na jeden měsíc, a komu se nepodaří shromáždit peníze, ten je vystěhovaný.
- Jsem tu zvyklý, líbí se mi tady.
- Špatná lokalita.
- Lidi nedodržují pořádek na chodbách, je tu kravál, rušení nočního klidu.
- Mám 5 dětí, tak jsem ráda, že někde bydlím, ale moc se mi tady nelíbí prostředí.
- Bydlí se dobře, ale mohli by opravit chodníky.
- Nemám s nikým problém.
- Západní lokalita je vnímána špatně, podle toho se lidi na nás dívají – mám s tím zkušenost.
- Jsem tady, protože jsem tak „pomohla“ svým dětem dostat se odsud – vyměnila jsem si s nimi byt.
- Jsem ráda, že bydlím, mám tady kamarády – ale – je tady hodně Romů, jsou tu švábi, štěnice, dokonce se tady pohybuje nějaký násilník, který přepadává ženy; jsou tu tenké stěny.

- Jde to, až na ty chodby; byt je malý, jsme čtyři osoby v domácnosti.
- Dá se tu vyjít s lidmi, okolí je už čistější, ALE v bytě je jen 1 místnost. Nemám šanci byt vyměnit s někým za větší, protože sem nikdo nechce.
- Celkem to jde, nikoho si nevšímám, mám klid.

Ubytovna A+H

- Jinak nemáme kde bydlet. Každý nadává na pana Sijku, ale neoprávněně; nadávají na něho ti, kteří mu řádně neplatí.
- Majitel jen bere peníze, nic pro nás nedělá.
- Pan Sijka je hodný člověk, má slitování.
- Jsme na ubytovně už 9 let, dá se tu bydlet.
- Stav ubytovny je hrozný, i jednání majitele.
- Nejsem tady spokojený.
- Kvalita ujde, ale je to drahé.

Byty soukromých majitelů

- Je to tady pěkné.
- Předtím jsme bydleli 12 let na Dlouhé 16. Tady jsme 8 měsíců, máme smlouvu na neurčitou, majitel se stará dobře.
- Mám tady trvalé bydliště, za což jsem moc ráda.
- Bydlí se nám tady dobře, jsou tu velké místnosti – až na to, že platíme hodně vysoký nájem.
- Vadí mi nepořádek na dvoře.
- Já mám klid, s majitelem se dá domluvit, je tady čisto.

Vidíme, že hodnocení obyvatelé odvíjí od kvality prostředí, hygienických podmínek, chování majitelů, dostupnosti bydlení a finančních podmínek.

Další otázka se týkala **spokojenosti s městem Bruntál jako místem k bydlení**. Můžeme z ní odvodit, jaký je případný „emigrační“ potenciál obyvatel sociálně vyloučených míst. Velmi spokojena je celá čtvrtina oslovených (25 %), spíše spokojena téměř polovina (49 %). Téměř tři čtvrtiny obyvatel jsou tedy se životem v Bruntále spokojeny (74 %). Spíše nespokojeno je pak 20 % a velmi nespokojeno 6 % respondentů.

N = 100

Co se týká **spokojenosti s kvalitou bydlení**, určitě spokojeno je 16,8 % respondentů a spíše spokojena je více než třetina respondentů (34,7 %). Spokojena s kvalitou bydlení je tedy více než polovina oslovených (51,5 %). Spíše nespokojena je naopak téměř polovina respondentů (46,5 %) a velmi nespokojena jsou 2 %, celkem tedy také zhruba polovina – 48,5 %.

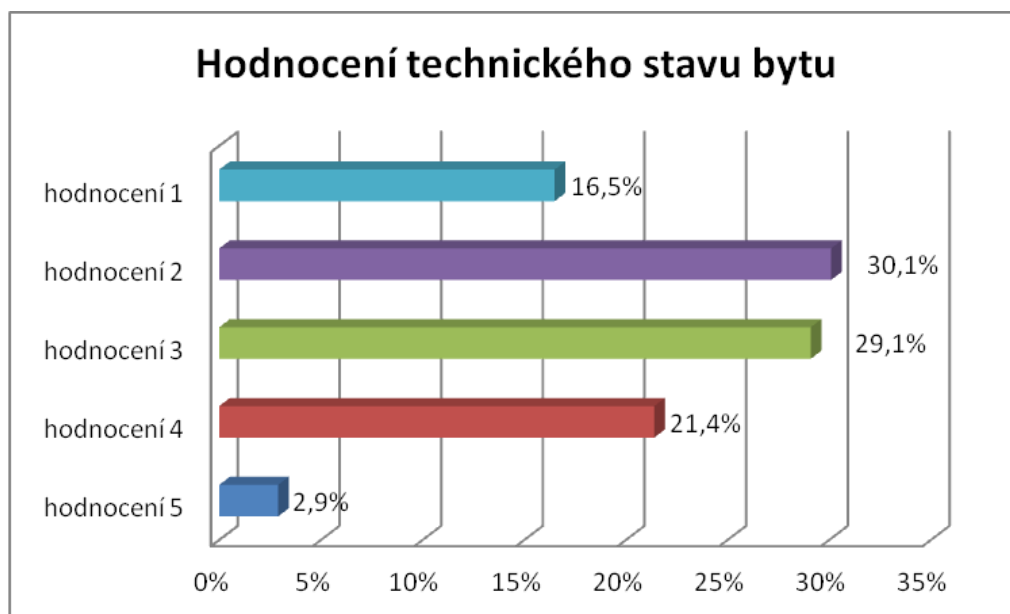

N = 101

Po podrobnějším zpracování dat **podle lokalit** vyšlo najevo, že spokojena s kvalitou bydlení je více než polovina lidí z lokality Západní, a tři čtvrtiny lidí obývajících byty soukromých majitelů. Naopak nespokojeno je více než 90% lidí z ubytovny A+H. Totéž jsme zaznamenali v rozhovorech s obyvateli vyloučených míst. V rozhovorech se ukázalo, že život na ubytovně je vnímán jako životní vynucené provizorium, zatímco vlastní bydlení je výrazem

samostatnosti a nezávislosti. V rozhovorech nešlo přehlédnout, že ubytovna slouží jako výraz nízkého sociálního statutu a je výrazem úpadku a neúspěchu.

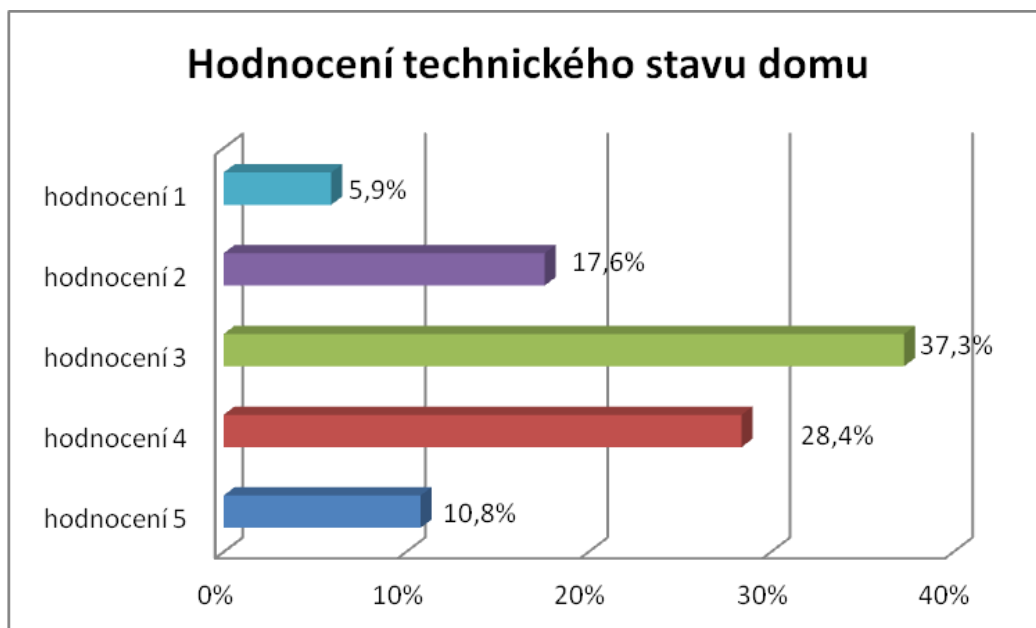
Respondenti dále dostali možnost **ohodnotit technický stav bytu**, a to podobně jako ve škole – známkami od 1 do 5 (1 = výborný, 5 = nevyhovující). Jedničkou jej ohodnotilo 16,5 % respondentů, dvojkou 30,1 %, trojkou 29,1 %, čtyřkou 21,4 % a pětkou 2,9 %. Podmínky jsou celkově hodnoceny jako příznivé.

N = 103

Jednotlivá hodnocení se opět lišila **podle lokalit**. Obyvatelé lokality Západní hodnotili technický stav bytů většinou známkou 2 nebo 3, lidé z ubytovny A+H nejčastěji známkou 4 (známku 1 nebo 2 nedal žádný z nich), a nájemníci bytů soukromých majitelů nejčastěji známkou 1. Totéž hodnocení zaznamenáváme i v rozhovorech – ubytovna a hygienické a další podmínky byly zdrojem kritiky.

Co se týká **technického stavu domu**, v němž respondenti bydlí, jedničkou jej ohodnotilo 5,9 % respondentů, dvojkou 17,6 %, trojkou 37,3 %, čtyřkou 28,4 % a pětkou 10,8 %.

N = 102

Obyvatelé lokality Západní nejčastěji technický stav domu hodnotili známkou 3 a 4, lidé z ubytovny A+H známkou 3, nájemníci bytů soukromých majitelů známkou 1.

Když porovnáme obě předchozí hodnocení, tak sledujeme, že podmínky bydlení v bytech soukromých majitelů mimo hlavní vyloučená místa jsou tou nejlepší variantou.

Pokud jde o **typ domu**, oslovili jsme více než tři čtvrtiny (78,3%) domácností z bytových domů – panelových, 9,4% domácností z bytových domů – ostatních a 12,3% domácností, které bydlí v „jiném“ typu domu (ubytovna A+H).

Respondentů jsme se tázali, **zda měli v posledních 6 měsících plně funkční přívod a nepřerušenou dodávku teplé vody, elektřiny a topení**. Většinou odpovídali pozitivně. Ti, kteří problém měli, uvedli problém s přívodem teplé vody za posledního půl roku v 8,2%, s dodávkou elektřiny v 15,5% a s topením v 8,2%. Tyto problémy se týkaly některých obyvatel Západní lokality a téměř všech lidí z ubytovny A+H (pozastavení topení uvedli všichni oslovení).

9.2. Vnímané problémy

Také jsme se respondentů dotazovali, **jaké největší problémy trápí obyvatele jejich domu**. Uvádíme je v následující tabulce:

	Dlouhá č. p. 12-16	Dlouhá č. p. 4-10	Dlouhá č. p. 5-13	Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26, Pěší č.p. 8	Ubytovna A+H	byty soukromých majitelů
konflikty mezi sousedy v domě	33,3%	36,4%	0,0%	35,1%	50,0%	0,0%
nezaměstnanost	75,0%	90,0%	0,0%	91,9%	100,0%	90,0%
dluhy na nájmu	25,0%	63,6%	0,0%	75,7%	12,5%	20,0%
drogy	8,3%	18,2%	0,0%	45,9%	0,0%	0,0%
hádky v rodinách	33,3%	36,4%	0,0%	5,4%	0,0%	0,0%
dluhy u různých společností	33,3%	72,7%	0,0%	73,0%	37,5%	20,0%
hodně ubytovaných v jednom bytě	16,7%	36,4%	0,0%	59,5%	25,0%	0,0%
nízké vzdělání	41,7%	81,8%	0,0%	81,1%	100,0%	20,0%
nechráněná práce bez smlouvy	0,0%	45,5%	0,0%	51,4%	37,5%	0,0%
nedostatek peněz, chudoba	91,7%	72,7%	0,0%	86,5%	87,5%	40,0%
nedostupnost místní dopravou	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kriminalita	0,0%	27,3%	0,0%	37,8%	12,5%	20,0%
špatné zdraví	8,3%	0,0%	0,0%	16,2%	50,0%	0,0%
nedostatečné sociální služby	8,3%	0,0%	0,0%	2,7%	37,5%	0,0%
lichva	16,7%	36,4%	0,0%	51,4%	0,0%	0,0%
konflikty s okolními obyvateli	0,0%	0,0%	100,0%	2,7%	0,0%	0,0%
nízká kvalita bydlení	58,3%	27,3%	0,0%	27,0%	75,0%	0,0%
problémy dětí ve škole	0,0%	9,1%	0,0%	18,9%	0,0%	0,0%
očerňování obyvatel domu, nenávisť okolí	50,0%	27,3%	100,0%	51,4%	25,0%	0,0%

Co tedy domácnosti trápí? **Konflikty mezi sousedy v domě** se od sebe v jednotlivých domech příliš neliší, ale čtenější jsou na ubytovně A+H. Z rozhovorů je patrné, že k tomu přispívá regulace životních podmínek, nespokojenost ubytovaných a také kolektivní charakter bydlení, který nerespektuje soukromí.

Vysokou nezaměstnanost udávali respondenti také napříč jednotlivými místy shodně. Jedná se o vůbec nejzávažnější problém, který negativně ovlivňuje život domácností.

Co se týká **dluhů na nájmu**, nejmenší uváděné jsou na ubytovně A+H (pravděpodobně z důvodu neúprosných pravidel), o něco vyšší výskyt je v domě na ul. Dlouhá č. p. 12-16 (pravděpodobně vliv kontroly nad placením nájmu ze strany správce domu – AGIL Bruntál o.s.) a v bytech soukromých majitelů.

Co se týká **problémů s drogami**, nejvíce jsou tematizovány v domech na ul. Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26 a Pěší č. p. 8. **Dluhy u různých společností** zasahují domácnosti rovněž nerovnoměrně – v případě domů na ul. Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26, Pěší č. p. 8 a Dlouhá č. p. 4-10 jsou lidé hodně zadlužení, v případě domu Dlouhá č. p. 12 – 16 a ubytovny A+H pouze zhruba ve třetině domácností, a v případě domácností ubytovaných v bytech soukromých majitelů v pětině domácností. Jedná se pouze o dluhy, ke kterým se domácnosti „přiznaly“. Skutečný stav může být daleko horší.

Nízké vzdělání vnímají jako deficit všichni obyvatelé ubytovny A+H, a více než tři čtvrtiny nájemníků v domech na ul. Dlouhá č. p. 4-10, Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26 a Pěší č. p. 8.

Nedostatek peněz a chudoba je problémem pro všechny respondenty, v případě rodin obývajících soukromé byty však méně. Naopak s **místní dopravou** jsou spokojeni všichni.

Špatné zdraví označila jako problém polovina respondentů ubytovny A+H. Jako hlavní důvod zdravotních problémů uváděli vlhko na ubytovně, plísň, štěnice, vypínání topení a teplé vody, zimu. Jeden otec v rozhovoru uvedl, že jeho děti musely být již hospitalizovány v nemocnici kvůli zhoršení jejich astma vlivem podmínek na ubytovně.

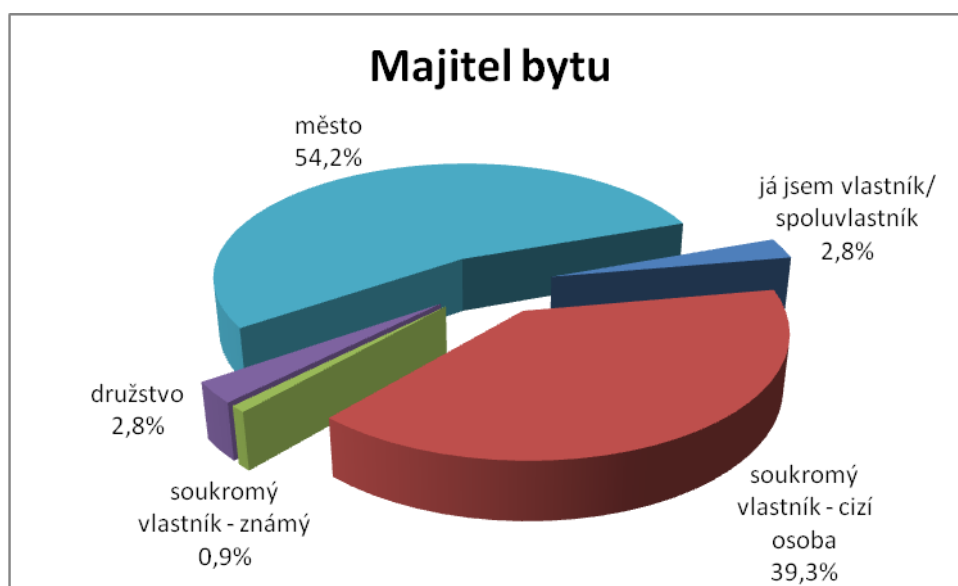
Sociální služby postrádají opět hlavně lidé z ubytovny A+H. Jak jsme již uvedli, vstup sociálních služeb je do prostor regulován. S **lichvou** se nejčastěji v okolí bydliště setkali obyvatelé domů Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26 a Pěší č. p. 8. Překvapující je míra uvedení tohoto jevu na ulici Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26, Pěší č. p. 8, kde o něm referuje přibližně každá druhá domácnost. Přítomnost lichvářů je také pozorovatelná, časté jsou příjezdy „lichvářských automobilů“, které projíždí lokalitami.

Nízkou kvalitu bydlení označili opět nejvíce lidé z ubytovny, následují obyvatelé domu na ul. Dlouhá č. p. 12-16. **Očerňování obyvatel domu a nenávisť okolí** vnímají nejvíce lidé z celé lokality Západní. A není to překvapivé. Ve veřejném mínění je tato část vnímána jako nejproblematictější, k tomu přispívá také viditelnost vyloučeného místa, které je rozloženo podél výpadovky směrem na Rýmařov a Šumperk, poměrně frekventované silnice.

Zajímavé jsou mj. výsledky týkající se mínění obyvatel domu Dlouhá č. p. 5-13, kteří se ve svých výpovědích od většiny problémů shodně distancují, jako problém zmiňují pouze konflikty s okolními obyvateli a očerňování obyvatel domu.

9.3. Podmínky bydlení

Co se týká **vlastnictví obývaných bytů**, v městských bytech žije více než polovina dotázaných (54,2 %). V bytě soukromého vlastníka (který nepatří do okruhu známých) bydlí 39,3 %, a v bytě soukromého vlastníka – známého bydlí 0,9 % respondentů. V družstevním bytě pak bydlí 2,8 % domácností, a případů, kdy obyvatel bytu je zároveň jeho vlastníkem či spoluvlastníkem, je rovněž 2,8 %.

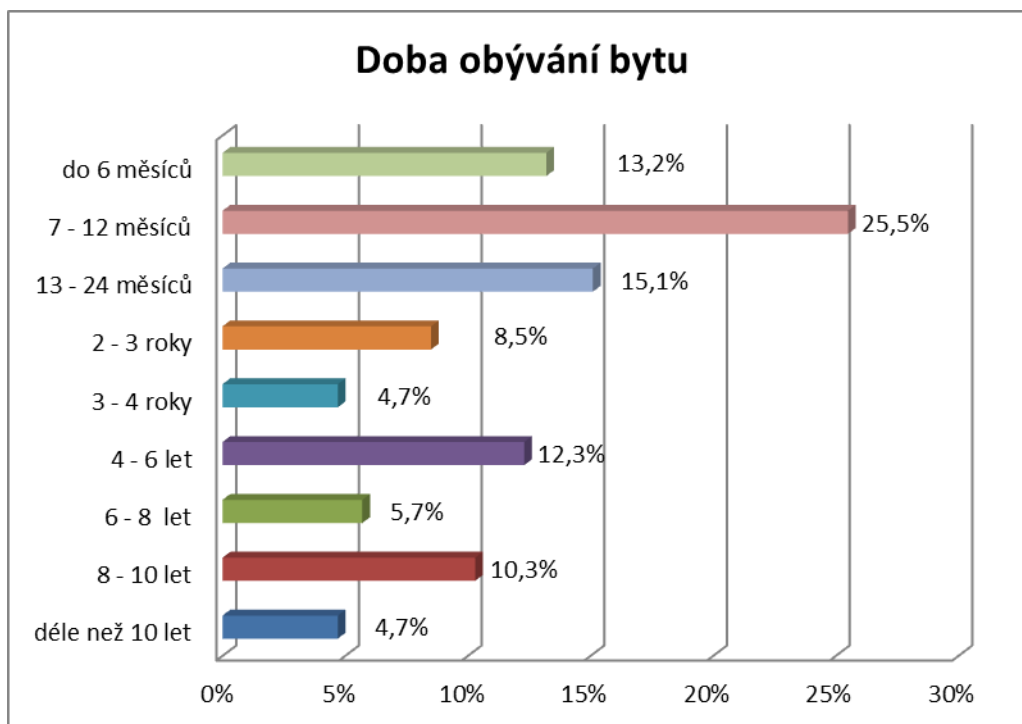

N = 109

Dotazovali jsme se, **od koho respondenti zjistili, že mohou získat bydlení právě v tomto (jejich) bytě**. Většinou se jednalo o doporučení známých, rodiny, informace získávali na městském úřadě, na Hospodářské správě, případně respondenti získali kontakt na majitele bytu a zkontaktovali ho. V domě na ul. Dlouhá č. p. 5-13 byly některé družstevní byty odprodány do osobního vlastnictví.

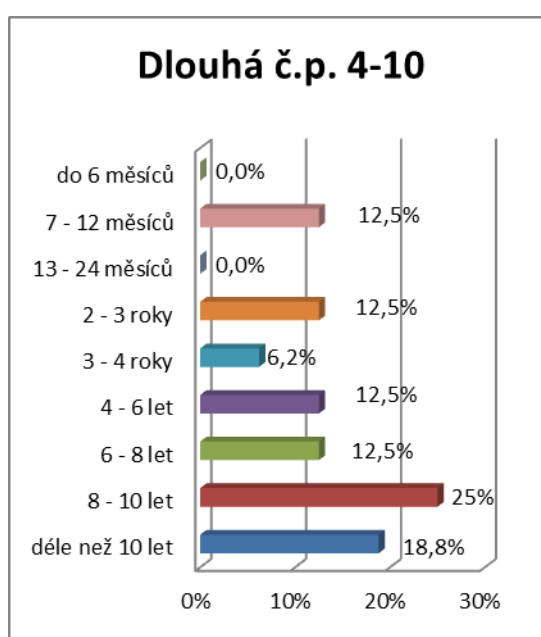
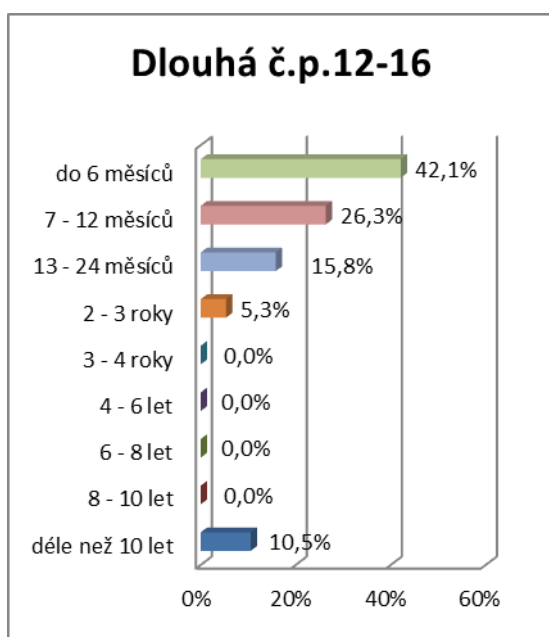
Když jsme se ptali, **jak se dá získat bydlení v této (určité) lokalitě, co pro to musí člověk udělat**, dostávali jsme většinou odpovědi, že je potřeba se klasicky domluvit a zaplatit kauci majiteli bytu, podat si žádost o městský byt na MěÚ; hodně respondentů uvádělo, že je potřeba „zkontaktovat pana Baláže“ (ten byl do 30. 9. 2012 statutárním zástupcem AGIL Bruntál o.s., které v červnu 2011 převzalo správu bytů v domě Dlouhá 1889; u zmíněné organizace činila vratná kauce 5.000 Kč), dále že byla nutná předchozí bezdlužnost, apod.

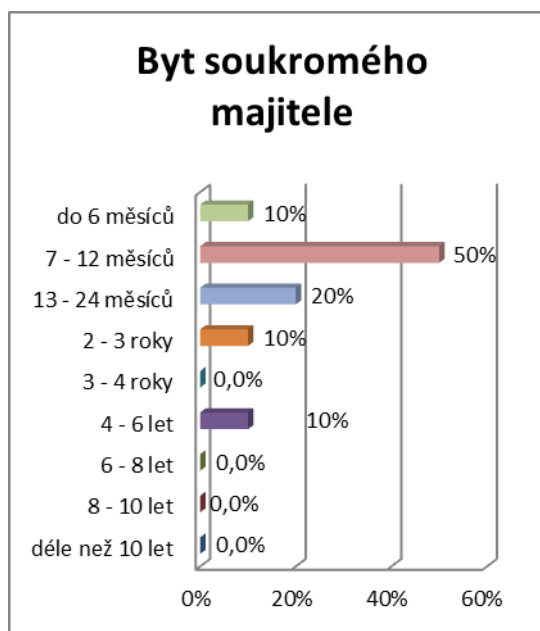
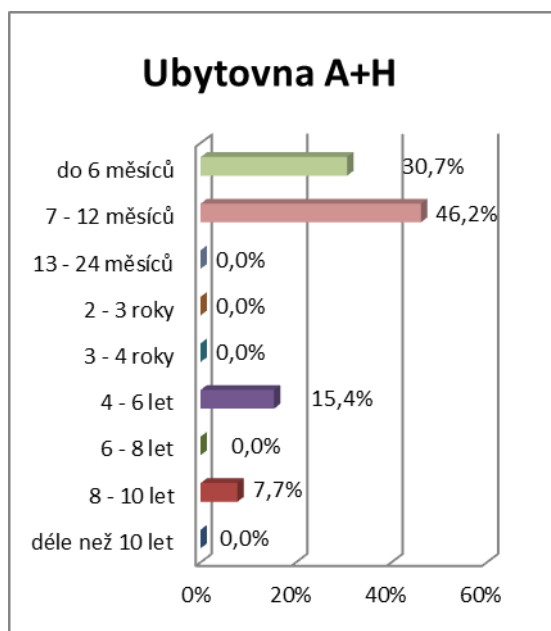
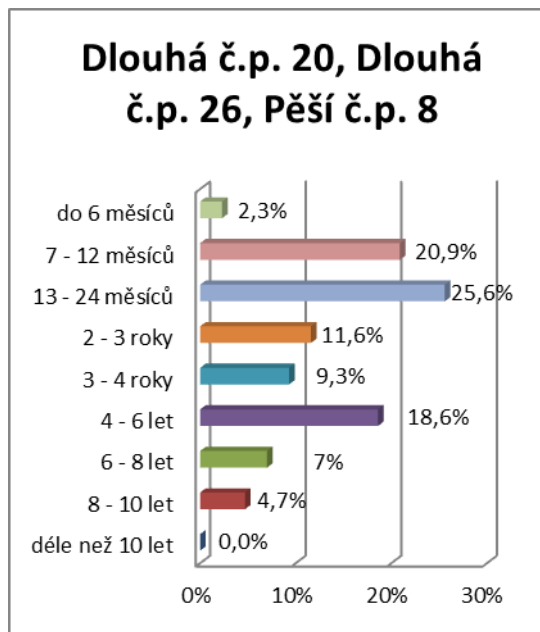
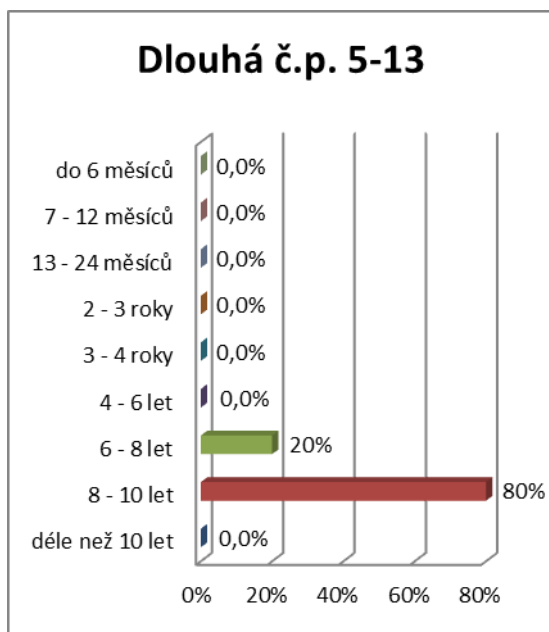
Dále jsme zjišťovali, **jak dlouho v (tomto) jejich bytě domácnosti bydlí**. Do 6 měsíců byt obývá 13,2 % respondentů, 7-12 měsíců zhruba čtvrtina respondentů (25,5%). 13 měsíců až 2 roky 15,1 %, 2 – 3 roky 8,5 %. 3-4 roky 4,7 %, 4 – 6 let 12,3 %. 6 – 8 let 5,7 %, 9 – 10 let 10,3 %, a jen 4,7 % žijí v jednom bytě déle než 10 let.

N = 107

V tomto případě bylo nezbytné **rozdělení podle jednotlivých domů**. V případě domu Dlouhá č. p. 12-16 nejvíce nájemníků bydlí v bytech do 6 měsíců, v případě domu Dlouhá č. p. 4-10 nejčastěji 8 – 10 let, v případě domu Dlouhá č. p. 5-13 také nejčastěji 8 – 10 let, v případě domů na ul. Dlouhá č. p. 20 a č. p. 26 a domu na ul. Pěší č. p. 8 nejčastěji 7 - 24 měsíců. Na ubytovně A+H je největší podíl lidí kteří tu jsou do 6 a pak 7 - 12 měsíců. V bytech soukromých majitelů pak nejčastěji 7 - 12 měsíců. Pro přehlednost jsme použili grafy.

Co se týká **doby čekání na přidělení bytu**, většinou se čeká 1 měsíc (57,1 %) nebo 2 měsíce (28,7 %). Tři nebo čtyři měsíce čekali lidé na byt vždy v 7,1 % případů (celková data).

Výši čistého měsíčního nájmu, který nám respondenti uváděli, jsme počítali také celkově; platby se pohybují od 754 Kč do 7.000 Kč za měsíc. Nejčastěji lidé platí 3.000 Kč za měsíc a průměrně 1.697 Kč za měsíc (počítáno s celkovým počtem domácností).

Co se týká **měsíčních poplatků za služby** (energie, voda, topení apod.), platí za ně lidé od 200 Kč do 3.750 Kč za měsíc. Nejčastější poplatek je 500 až 600 Kč za měsíc. Průměr poplatků za služby spojené s nájmem respondentů činí 628 Kč za měsíc.

Žádali jsme respondenty, aby nám udávali výši plateb za měsíční nájem a služby zvlášť, ale někteří nedokázali tyto částky oddělit. V těchto případech jsme tedy zaznamenávali pouze

jejich **celkové měsíční platby**. Nejnižší byla 1.200 Kč a nejvyšší 7.700 Kč za měsíc, nejčastější výše činila 4.000 Kč za měsíc. Průměrná částka vyšla na 3.025 Kč za měsíc.

Stalo se dotázaným, **že v posledních šesti měsících nebyli schopni z nějakého důvodu uhradit nájem včas?** 24,7% se stalo, že museli nájem zaplatit později než ve smluveném termínu, 75,3% ne. Blíže jsme se zajímali o problémy s úhradou **podle vlastníka bytu** – nájemníci městských bytů neuhradili nájem včas ve 35,2% ze všech nájemníků městských bytů, u soukromého majitele mělo tento problém 19,2% (ze všech nájemníků bytů soukromých majitelů). V ubytovně A+H se toto nestalo (pravděpodobně kvůli přísně nastaveným podmínkám), a také v případě družstevníků k tomu nedošlo.

Co se týká **nájemní smlouvy**, dotazovali jsme se, zda mají nájemníci smlouvu uzavřenou ústně či na papíře, případně nájemní smlouvu uzavřenou vůbec nemají (bydlí „nelegálně“). Celkem logicky nám všichni ti, kteří na dotaz byli ochotni odpovědět, uvedli, že mají nájemní smlouvu „na papíře“ (96,3%), zbytek však na tento dotaz vůbec nereagoval (3,7%).

Kdy nájemníkům a ubytovaným **vyprší nájemní/ubytovací smlouva?** Rozdělení jsme vytvořili podle lokalit.

	za 1 měsíc	za 2-3 měsíce	za 4-6 měsíců	za 7-12 měsíců	za 13-24 měsíců	za více než 24 měsíců	smlouva na dobu neurčitou
Lokalita							
Západní	15,8%	14,5%	13,2%	34,2%	9,2%	1,3%	11,8%
Ubytovna							
A+H	92,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%
Byty soukromých majitelů	25,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	50,0%

N = 97

Na jak dlouho bývá nájemní smlouva obvykle prodlužovaná?

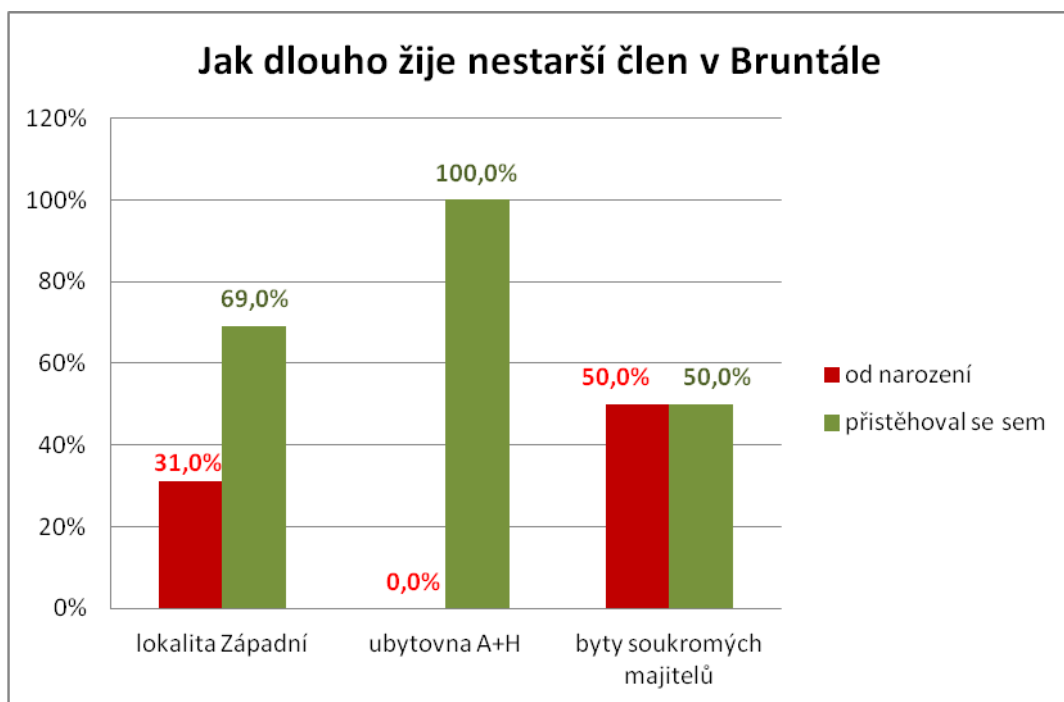
	na 1-3 měsíce	na 6 měsíců	na 12 měsíců	na 24 měsíců	na více než 24 měsíců	smlouva na dobu neurčitou
Lokalita						
Západní	26,0%	5,5%	43,8%	8,2%	5,5%	11,0%
Ubytovna A+H	92,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%
Byty soukromých majitelů	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%

N = 107

Informace o nelegálních pobytech se nám nedařilo získat. V tomto směru nelze od výzkumníků očekávat, že budou identifikovat nelegálně pobývajících osoby. O tomto jevu institucionální aktéři hovořili, často se ale výpovědi týkaly minulých „obsazování“ bytů. V lokalitě Západní nám uvedlo jen několik domácností, že byty obývají nelegálně. O skutečném rozsahu lze pouze spekulovat. Jak se zdá, tento jen se vyskytuje a to nikterak masově v městských bytech, jinde nebyl nikým tématizován.

9.4. Pobyť ve městě a migrační pohyby

Dále nás zajímalo, jak **dlouho bydlí nejstarší člen domácnosti v Bruntále** – zda se ve městě narodil, nebo přistěhoval. Jak z grafu vidíme, déle pobývajících obyvatel se koncentrují do bytů soukromých majitelů. Lokalita Západní soustřeďuje přibližně třetinu „stabilní“ populace.

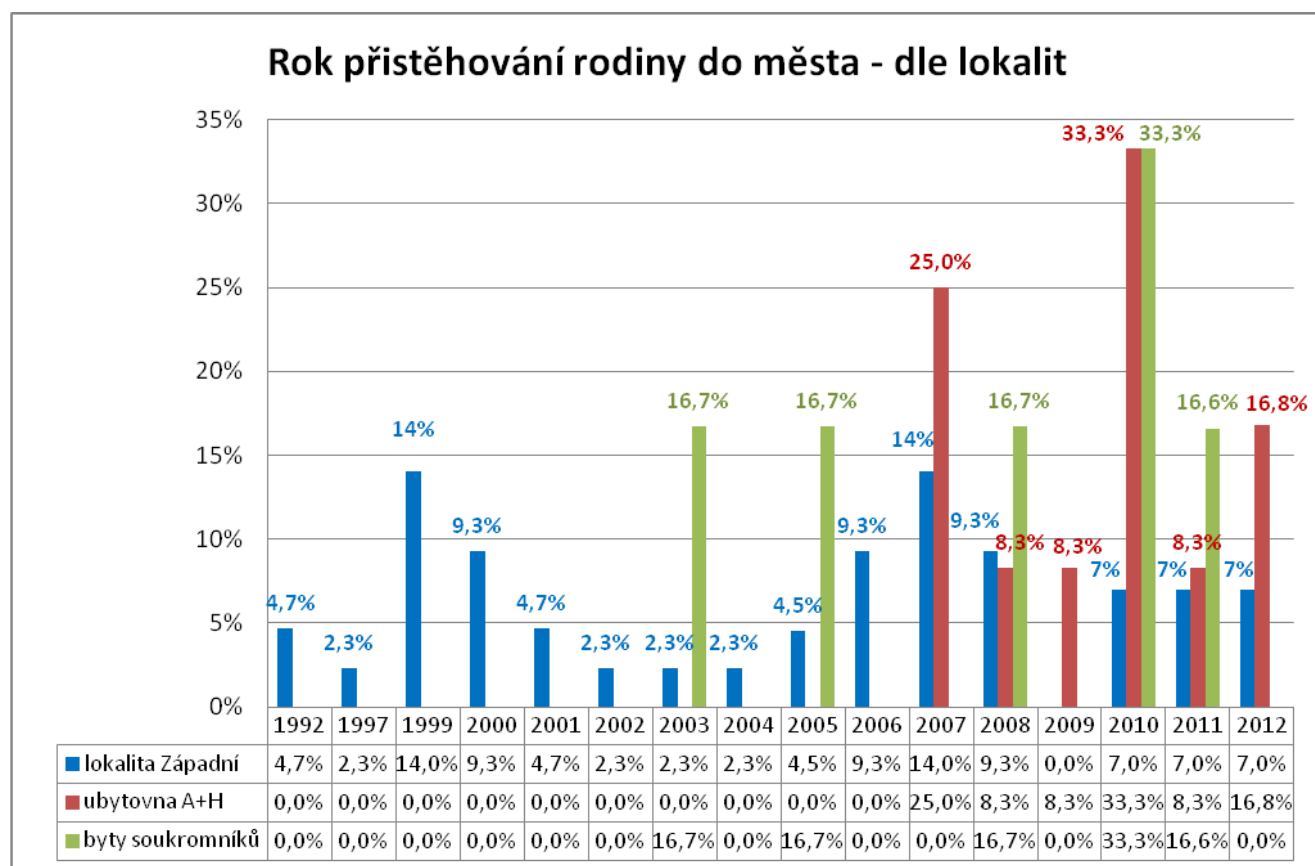
N = 108

Pokud se nejstarší člen domácnosti do Bruntálu přistěhoval, zjišťovali jsme před kolika lety.

	Před - 5 lety	Před 6 - 10 lety	Před 11 - 20 lety	Před 21 - 30 lety	Před 31 - 40 lety	Před 41 - 50 lety	Před více než 50 lety	N = počet respondentů/ odpovědí
Lokalita								52
Západní	19,2%	21,2%	34,6%	11,5%	9,6%	3,8%	0,0%	
Ubytovna A+H	80,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10
Byty soukromých majitelů	50,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4

N = 66

V dalším grafu je znázorněno, **v kterých letech se do města stěhovaly jednotlivé domácnosti** (pokud zde nežily celý život). Sesbíraná data ukázala, že největší vlny stěhování domácností do města probíhaly v letech 2007 a 2010, o něco menší vlny v letech 1999 a 2008. Rozdělení příchodu domácností do města **podle lokalit** dopadlo následovně:

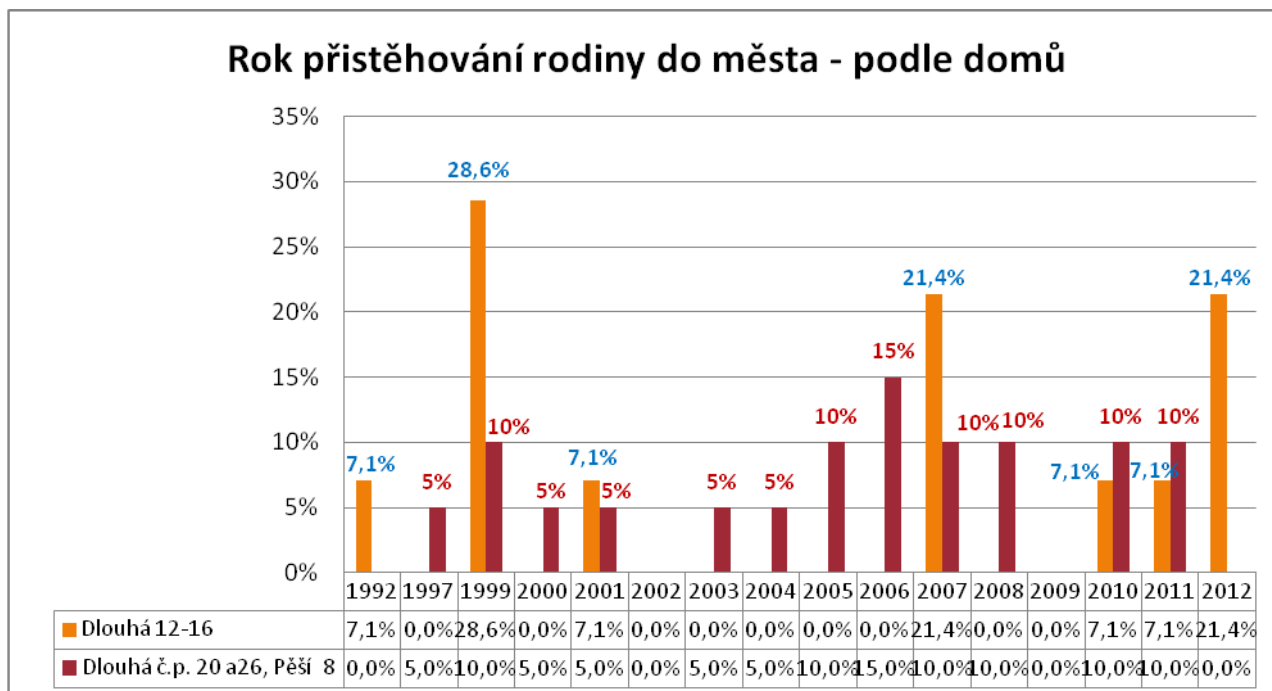

Lokalita Západní – odpovědělo 43 domácností; Ubytovna A+H – odpovědělo 12 domácností; Byty soukromníků – odpovědělo 6 domácností

Co se týká jednotlivých domů, zaměřili jsme v lokalitě Zápavní pozornost na domy na ul. Dlouhá č. p. 12-16 a na ul. Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26 a ul. Pěší č. p. 8, kde se ukázaly nejčastější přistěhování.

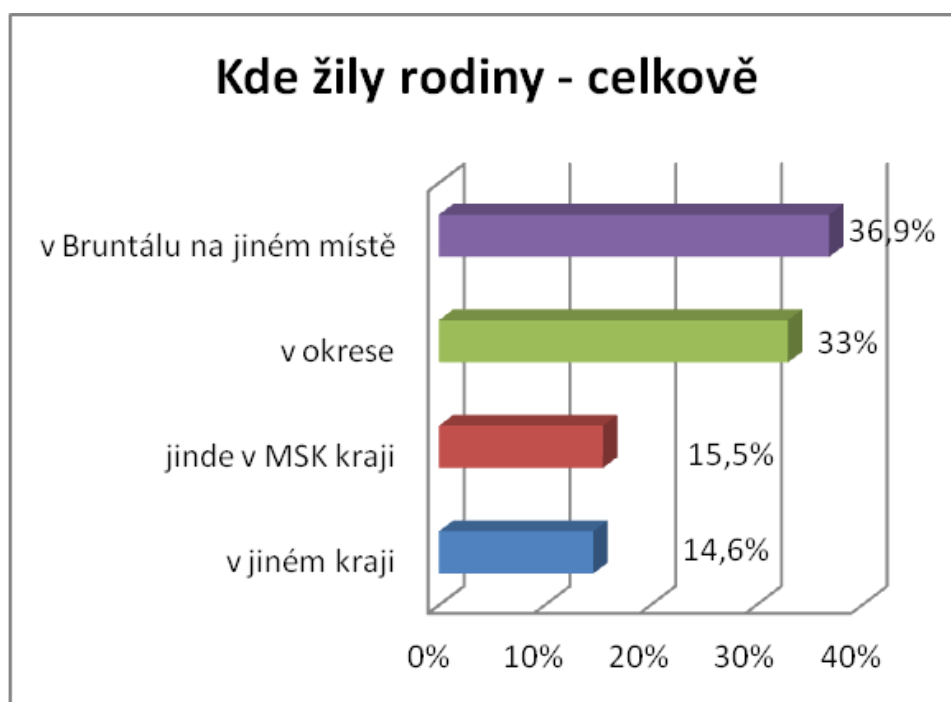
V případě domu na ul. Dlouhá č. p. 12-16 (resp. 12-18), největší stěhování domácností do města probíhaly v letech 1999, menší pak v letech 2007 a 2012.

V případě domů na ul. Dlouhá č. p. 20, ul. Dlouhá č. p. 26 a Pěší č. p. 8, k největšímu přistěhování, ne však tak výraznému jako v předešlém případě, došlo v roce 2006.

Dlouhá č. p. 12-16 – odpovědělo 14 domácností; Dlouhá č. p. 20 a 26, Pěší č. p. 8 – odpovědělo 20 domácností

Kde žily rodiny, než se přistěhovaly do jejich stávajícího bytu/na ubytovnu? Celkově se ukázalo, že více než třetina rodin (36,9 %) žila v Bruntále na jiném místě, a zhruba třetina (33 %) v okrese Bruntál. Jinde v Moravskoslezském kraji žilo 15,5 % domácností a v jiném kraji 14,6 % domácností. Jak vidíme, řešení své bytové situace se týká ve více než dvou třetinách domácností, které již dříve bydlely ve městě nebo v jeho okolí. Méně než třetina domácností dříve bydlela někde v Moravskoslezském kraji nebo ještě dále.

N = 103

Rozdělení **podle jednotlivých lokalit** dopadlo následovně:

Rodiny z lokality Západní (odpovědělo 82 domácností) – 39 % rodin žilo v Bruntále na jiném místě, 32,9 % v okrese, 12,2 % jinde v Moravskoslezském kraji a 15,9 % v jiném kraji.

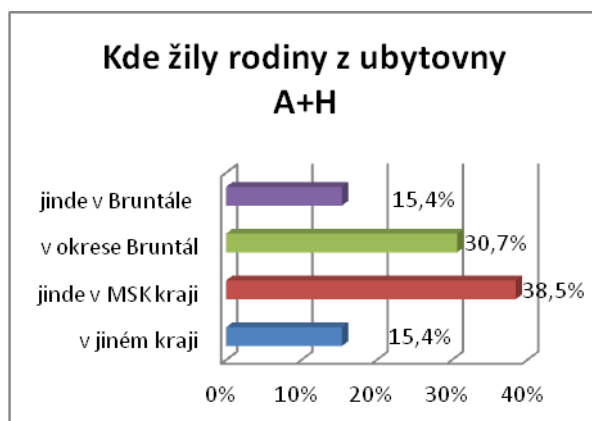
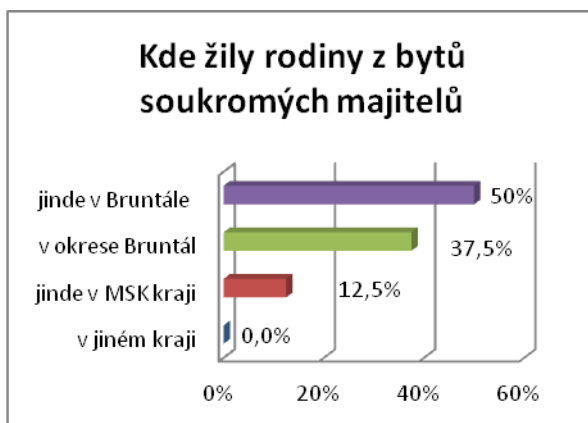
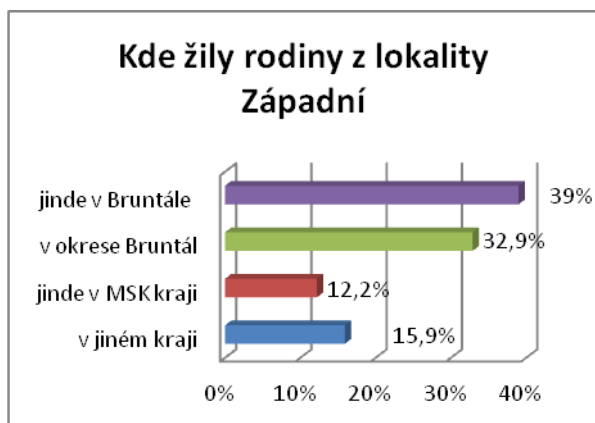
Rodiny z ubytovny A+H (odpovědělo 13 domácností) – 15,4 % žilo v Bruntále na jiném místě, 30,7 % v okrese Bruntál, 38,5 % jinde v Moravskoslezském kraji a 15,4 % v jiném kraji.

Rodiny z bytů soukromých majitelů (odpovědělo 8 domácností) – 50 % v Bruntále na jiném místě, 37,5 % v okrese Bruntál, 12,5 % jinde v Moravskoslezském kraji, nikdo v jiném kraji.

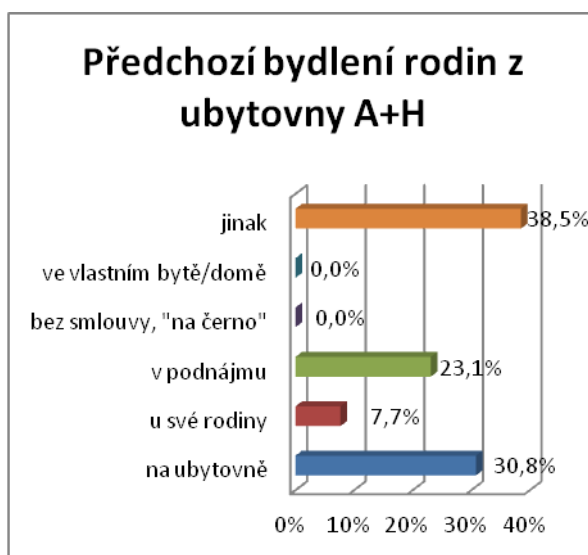
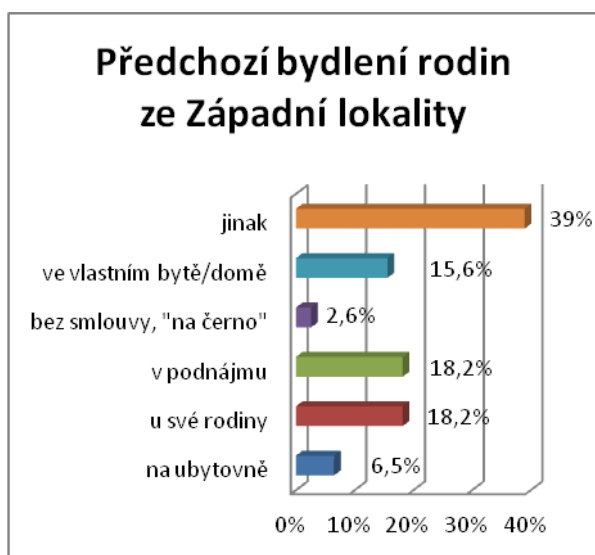
Z rozhovorů je zřejmé, že migrování je záležitostí, která je podmíněna ekonomicky, ale je také záležitostí informací, které se šíří prostřednictvím příbuzenských sítí, v rámci nichž se domácnosti dostávají k informacím o příležitostech v oblasti bydlení a v rámci nichž se také utvářejí rozhodnutí o změně místa bydliště.

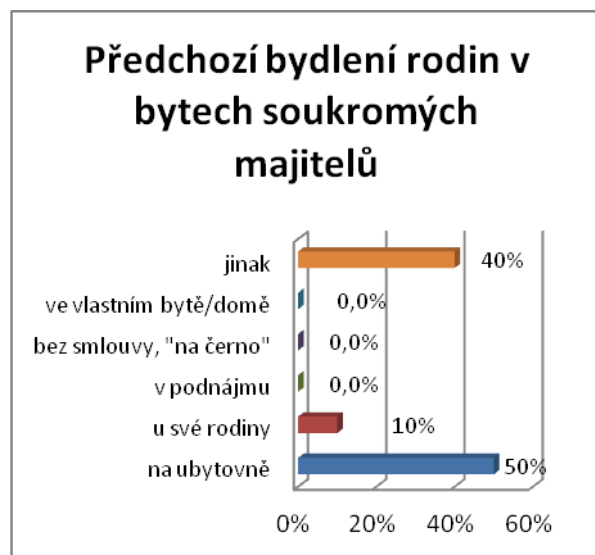
Jak vidíme, tak zejména ubytovna A+H sehrává „přitažlivostní“ efekt.

Názorně tuto skutečnost vyjadřují následující grafy:

Co se týká **druhu předešlého bydlení** (rozdělení podle bydlení na ubytovně, u rodiny, v podnájmu, bez smlouvy – „nelegálně“, ve vlastním bytě/domě či jinak), dopadlo vyhodnocení dat následovně:

V domácnostech jsme následně zjišťovali, **odkud rodiny přišly, kde pobývaly v posledních 5 letech**. Získaná data (od 68 domácností) jsme rozdělili podle jednotlivých domů:

Dům Dlouhá č. p. 12-16 – Bruntál – ul. Dlouhá č. p. 16, ul. Dlouhá č. p. 20, **okres Bruntál** – Rýmařov, Osoblaha, Břidličná, Dvorce a následně Moravský Beroun a Slovenská, Vrbno pod Pradědem, **Moravskoslezský kraj** - Vítkov (okr. Opava), Ostrava, **Olomoucký kraj** – Přerov, Valteřice a následně AD Bruntál.

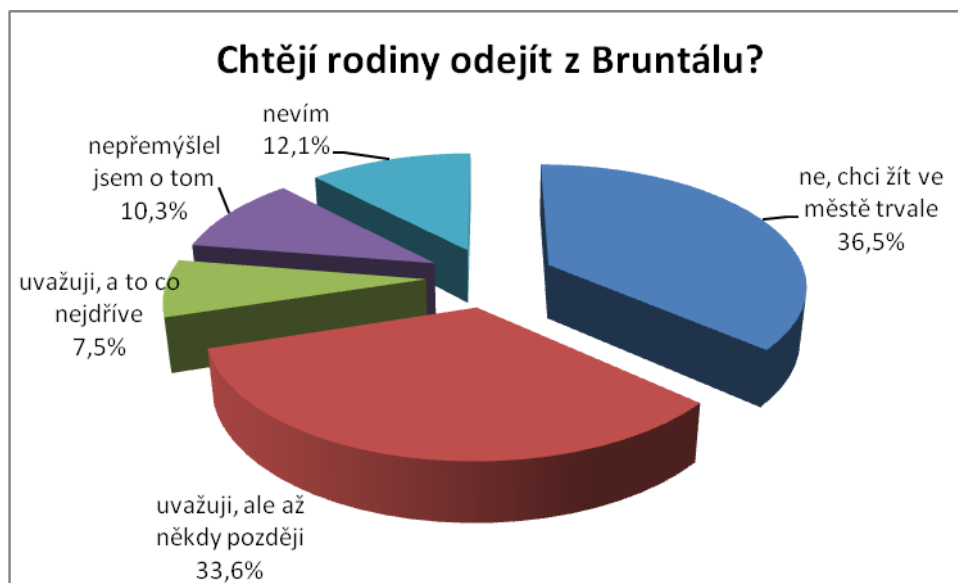
Dům Dlouhá č. p. 4 – 10 (odpověděly 4 domácnosti) – **Bruntál** – podnájem, u rodin, **okres Bruntál** – Milotice nad Opavou, **okres Olomouc** – Moravský Beroun,

Domy Dlouhá č. p. 20, Dlouhá č. p. 26, Pěší č. p. 8 (odpovědělo 29 domácností) – **Bruntál** (uvedlo 17 domácností) – ul. Dlouhá č. p. 5, ul. Dlouhá č. p. 16, sídliště Květná, AD Bethel, ubytovna A+H, dále podnájem, u rodiny, u známých, **okres Bruntál** – Břidličná (u rodiny, v podnájmu), Horní Benešov, Milotice nad Opavou, Mezina, Rýmařov, Vrbno pod Pradědem, **Olomoucký kraj** – Litovel, Olomouc, **Moravskoslezský kraj** – Vítkov (okres Opava).

Ubytovna A+H (odpovědělo 12 domácností) – **Bruntál** (4 domácnosti – ubytovna, AD, ul. Dlouhá č. p. 20, **okres Bruntál** – Horní Benešov, Krnov, Milotice nad Opavou, **Moravskoslezský kraj** – Opava, Vítkov (okr. Opava), **Olomoucký kraj** – Šumperk (3 domácnosti).

Byty soukromých majitelů (odpovědělo 10 domácností) – **Bruntál** – ul. Dlouhá č. p. 12 a následně ul. Dlouhá č. p. 18, ul. Dlouhá č. p. 20, ubytovna A+H (3 domácnosti), **okres Bruntál** – Rýmařov a Krnov, **Moravskoslezský kraj** - Vítkov (okr. Opava) (3 domácnosti), **Jihomoravský kraj** – Vyškov a následně Bučovice.

Uvažují rodiny někdy, že se z Bruntálu odstěhují jinam? Natrvalo chtějí ve městě Bruntál zůstat necelé čtyři desetiny domácností (36,5 %). Možná, ale až někdy později, by se chtěla odstěhovat také zhruba třetina (33,6 %) domácností a co nejdříve by si přálo odejít 7,5 %. Zhruba desetina (10,3 %) o tom nepřemýšlela a více než desetina (12,1 %) respondentů neví, jak by se rozhodla. Jak z výsledků vidíme, řada domácností plánuje hledat řešení své situace v rámci města. Přitom je více než třetina odhodlaná ve městě zůstat trvale.

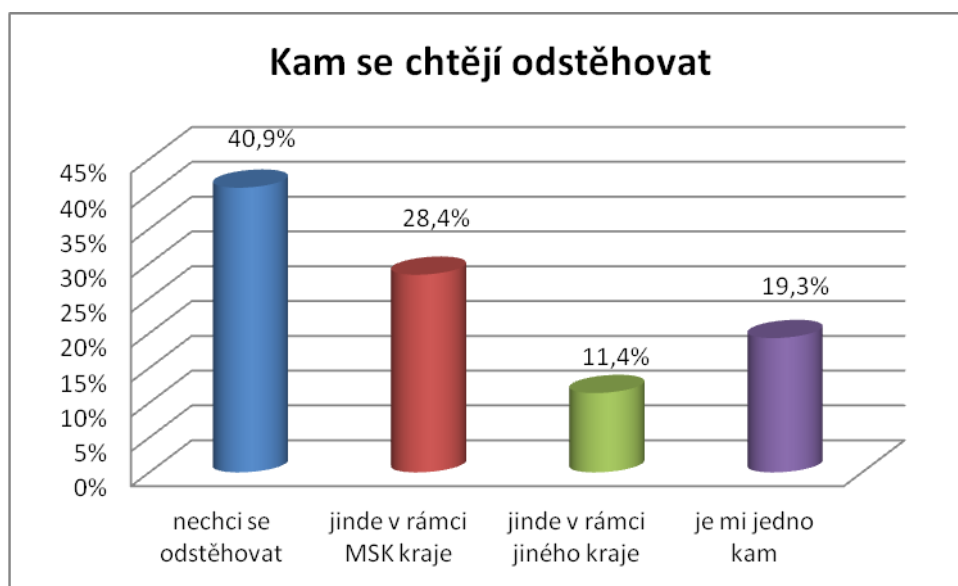
N = 107

Pokud o odchodu rodiny uvažují, ptali jsme se **na důvody**. Konverzační partneři v rozhovorech zmiňovali následující:

- Za prací. Tento důvod mezi ostatními dominoval, byl ústřední.
- Myslím, že nedostanu jiné (lepší) bydlení, proto chci radši do jiného města.
- Pokud nebudeme mít peníze na zaplacení nájmu tady.
- Chci zůstat v Bruntále, ale jít do jiného bytu – do lepšího.
- Chci být od všeho daleko.
- Za lepším.
- V Bruntále nemohu sehnat práci.
- Jsou lepší města, chtěla bych vyměnit byt.
- Chci zůstat v Bruntále, ale jít do jiné lokality. Tento motiv byl častý, konverzační partneři vyjadřovali snahu přemístit se z nevyhovujících podmínek do lepších, a to v rámci města.
- Chceme větší byt.
- Lepší práce, lepší prostředí pro dítě.
- Chci svůj rodinný domek.
- V Bruntále je zakopaný pes.

- Nic tu není, ani práce.
- Je tady hodně Romů, kteří se přistěhovali, a kazí nám, slušným Romům, pověst.
- Chci větší byt, a myslím si, že tady nemám šanci ho získat.
- Chci zkusit něco jiného.
- Nedá se tu sehnat práce, nevidím tady budoucnost.
- Někam kde jsou větší šance.
- V Bruntále je málo možností (práce), ve větším městě jsou větší možnosti.

Pokud rodiny o odstěhování uvažují, zajímalo nás, **kam by je to táhlo, kam by zamířily.** Zhruba čtyři desetiny respondentů zopakovaly, že se odstěhovat z města Bruntál nechtějí (40,9%) – procenta se oproti předchozímu dotazu navýšila vzhledem k počtu možností odpovědí. Někam v rámci Moravskoslezského kraje by chtěly odejít necelé tři desetiny dotázaných (28,4%), jinam v rámci jiného kraje více než desetina dotázaných (11,4%). Necelá pětina uvedla, že je jim v podstatě jedno, kde by se ocitli (19,3%). Z výsledků vidíme, že zde existuje značný „emigrační“ potenciál. Z rozhovorů vyplynulo, že konverzační partneři zvažují i odchod jinam a hledají mnohem širší řešení své neutěšené situace.

N = 107

A kam by odešli z města v rámci Moravskoslezského kraje? V odpovědích jsou jmenovaná místa jako je Krnov, Opava, Ostrava, Vítkov, jinam v rámci Bruntálu, nebo uvedli – někam na vesnici, na samotu.

A kam by odešli v rámci jiného kraje? Mezi jmenovanými místy se objevuje Šumperk (Olomoucký kraj), Litovel (Olomoucký kraj), Olomouc, Brno (Jihomoravský kraj), Praha, obecně „do Čech“.

10. Závěry a doporučení

V rámci výzkumu jsme v Bruntále identifikovali čtyři sociálně vyloučené lokality: Západní lokalita, ubytovna A+H, dům v ulici Karolíny Světlé a dům v ulici Karla Čapka. Mezi místa ohrožená sociálním vyloučením lze zařadit dům v ulici Terezy Kronesové a sídliště Květná, kde se setkáváme s větší kumulací osob v riziku sociálního vyloučení a narůstající nezaměstnaností.

Nejrozsáhlejší sociálně vyloučená lokalita v Bruntále je sídliště tvořené ulicemi Dlouhá a Pěší. Jedná se o šest panelových domů, ve kterých žije cca 800 – 900 osob, z nichž je přibližně 300 Romů. Tři domy ve vlastnictví města jsou dispozičně řešeny jako jednopokojové byty, z velké části nejsou obsazeny a jakákoli změna jejich dispozic není po dobu dalších 10 let možná z důvodu využití dotačních prostředků pro jejich rekonstrukci. Nejrizikovějším domem v lokalitě je Dlouhá 12 – 18 v soukromém vlastnictví, jehož správou je pověřeno občanské sdružení AGIL Bruntál o.s. Město Bruntál má alespoň částečnou možnost ovlivňovat skladbu místních obyvatel prostřednictvím členství v bytové komisi, která posuzuje žádosti o přidělení bytu v tomto domě.

Druhou vyloučenou lokalitou je soukromá ubytovna A+H v ulici U Potoka, která je pomyslnou vstupní branou pro přistěhovalé sociálně vyloučené rodiny do Bruntálu.

V rámci výzkumu jsme oslovovali 109 domácností žijících v sociálně vyloučených lokalitách, z nichž bylo 58 % romských, 34 % neromských a 7,5 % smíšených. Téměř 80 % domácností žije v panelových domech, 12 % v ubytovně a necelá desetina v bytech soukromých vlastníků v běžné cihlové zástavbě.

Osloveným domácnostem se v Bruntále žije vesměs dobře, nejvíce spokojení s kvalitou bydlení jsou nájemníci Dlouhé 5 – 13 (celých 80 %), dále pak u soukromých majitelů mimo Západní lokalitu (70 %) a nejvíce nespokojených s kvalitou bydlení najdeme v ubytovně A+H (90 %). V lokalitě Západní je téměř polovina oslovených domácností spokojena s kvalitou svého bydlení a všichni vnímají technický stav bytů jako mnohem lepší, než je stav domů, ve kterých žijí. V ubytovně A+H se všichni ubytovaní setkali v posledních šesti měsících s přerušением dodávky elektřiny a tepla. V případě ostatních lokalit se s těmito problémy lidé setkávají v mnohem menší míře. Samotní obyvatelé označili za nejčastější problémy, kterým musí čelit, nezaměstnanost, dluhy (na nájmu, půjčky, správní poplatky apod.), nízké vzdělání, chudobu, práci na černo, nízkou kvalitu bydlení, stigmatizaci obyvatel lokality a drogy.

Informace o možnosti ubytování sociálně vyloučení získávají nejčastěji od rodiny nebo přátel, teprve v druhé instanci se pro informace obrací na Hospodářskou správu města Bruntál či městský úřad. Neváhají rovněž přímo kontaktovat soukromé majitele. V 57% případech domácnosti čekají na přidělení bytů maximálně jeden měsíc, dva měsíce čekalo na byt pak 28,7 % dotazovaných domácností. U žádné z oslovených domácností nepřesáhla doba čekání na přidělení bytu čtyři měsíce.

Nájemné se v sociálně vyloučených lokalitách pohybuje v rozmezí 754 – 7.000 Kč, Nejčastějším placeným nájmem je částka 3.000 Kč, průměrná výše nájmu je 1.697 Kč. V případě úhrad za služby spojené s užíváním bytu je průměrná výše 628 Kč, úhrady se pohybují v rozmezí 200 – 3.700 Kč měsíčně.

Celá čtvrtina domácností nebyla v posledním půlroce schopna řádně a včas zaplatit nájemné. V městských bytech se dluhy na nájmem vyskytují ve více než třetině případů, u soukromých vlastníků je tomu pouze v pětině případů. Tento jev si vysvětlujeme vyšší sociální kontrolou ze strany soukromých vlastníků či správců domů. Hospodářská správa umožňuje nájemníkům hradit nájem v několika splátkách v rámci daného měsíce. Pro platbu nájemného je v řadě případů využíván institut zvláštního příjemce. Nájemní smlouvy jsou uzavírány převážně na dobu určitou, v případě soukromých vlastníků se můžeme setkat i se smlouvami na dobu neurčitou. Časté je uzavírání krátkodobých smluv s možností jejich prodloužení a v domě Dlouhá 12 – 18 se setkáváme s motivačním bonusem v podobě slevy z nájmu bytu v případě řádných úhrad nájemného po dobu 3 – 6 měsíců.

V lokalitě Západní se můžeme setkat s nelegálním obsazováním bytů v podobě vlámání se do neobsazeného bytu nebo pobývání na návštěvě v bytech zdejších nájemníků. V jednotlivých případech dotazovaní připustili, že v místě pobývají jako „návštěva“, úhrnem se jednalo o 25 dospělých osob a 10 dětí.

Z hlediska migrace žije v celkovém úhrnu v sociálně vyloučených lokalitách 36 % domácností z Bruntálu, třetina z okresu Bruntál, 15 % z Moravskoslezského kraje a 14,6 % z jiných míst ČR. V Západní lokalitě nalézáme 31 % obyvatel narozených v Bruntále a 19 % obyvatel se do lokality přistěhovalo v posledních pěti letech. Na ubytovně A+H se jedná o 100 % osob přistěhovalých z jiných měst a obcí, přičemž pětina obyvatel zde žije více než pět let. U soukromých majitelů je poměr narozených v Bruntále a osob přistěhovalých vyrovnaný.

Ubytovna A+H zaznamenala největší příchod lidí v roce 2007, kdy byl zahájen její provoz, další významné obměny zdejších ubytovaných nastaly v roce 2010 a 2012. Migrace do Západní lokality od roku 2007 klesá a u soukromých vlastníků bytů v centru města můžeme mluvit o vyvážené výši migrace – 16,7 % ročně.

Za posledních pět let se setkáváme s vnitřní migrací v rámci lokality Západní. Z bruntálského okresu lidé přichází z obcí Rýmařov, Osoblaha, Dvorce, Vrbno pod Pradědem a Milotice. V rámci Moravskoslezského kraje je nejčastěji zmiňován Vítkov, dále Opava, Ostrava a z Olomouckého kraje se jedná o Přerov, Olomouc, Moravský Beroun, Litovel a Šumperk. Na ubytovnu se stěhují lidé především z Vítkova a Opavy.

Trvale chce v Bruntále žít 36,5 % dotázaných, třetina by se chtěla někdy v budoucnu odstěhovat a 7,5 % by chtělo odejít co nejdříve. Důvodem je nejčastěji touha po lepším bydlení či po větším bytě v lepší lokalitě. V několika případech bylo zmiňováno přestěhování za prací.

Podíváme-li se na odchody z Bruntálu, tak třetina osob by zvažovala o přemístění někde v rámci Moravskoslezského kraje, celé pětina je jedno, kde budou žít. Pakliže rodiny odcházejí, nebo svůj odchod z Bruntálu plánují, zvažují nejčastěji místa, jako je Opava, Ostrava, Vítkov, Krnov a v rámci širšího okolí potom Šumperk, Litovel, Olomouc, Praha, Brno a obecně Čechy.

Navrhovaná doporučení:

Zpracovaná analýza přináší celou řadu poznatků a podnětů k rozvoji bydlení. Mezi zásadní patří zejména:

1. Tvorba koncepce bytové politiky města Bruntál

Město Bruntál disponuje velkým počtem bytů a současně se potýká s problémem přistěhovalectví osob a rodin ze sociálně vyloučených lokalit z okolních obcí a krajů. V roce 2004 vytvořilo město Bruntál koncepční materiál řešící otázku bydlení na území města, avšak tento dokument nemůžeme považovat za aktuální. Město Bruntál by mělo iniciovat tvorbu nové koncepce bydlení a do její tvorby zainteresovat další relevantní aktéry – majitele a správce bytového fondu (v městském i soukromém vlastnictví), neziskové organizace působící na poli sociálních služeb, sociální odbor a další instituce. Koncepce by měla reflektovat aktuální situaci ve městě, trend migrace sociálně vyloučených osob a další. Navrhovaná řešení by pak měla být dlouhodobě udržitelná přispívající k celkovému rozvoji města – neměly by se zaměřovat pouze na některé části města.

2. Aktivní spolupráce města se soukromými vlastníky bytů a domů v sociálně vyloučených lokalitách

Zástupci města či Lokálního partnerství by se měli pokusit navázat efektivní komunikaci a spolupráci se soukromými vlastníky bytů a domů – především z lokality Západní, ubytovny A+H a domů v centru města.

3. Zřízení noclehárny a městské ubytovny

Ačkoli je ve městě Bruntál poměrně vysoký počet nájemních bytů, kapacita krátkodobého ubytování či ubytování na přechodnou dobu pro jednotlivce, ale i celé rodiny, je nedostatečná. Tato situace přispívá k černému obsazování bytů, k vysokému počtu osob obývajících jeden byt (tzv. „návštěvy“) či přebývání v neobydlených budovách ve městě. Jako potřebná se jeví noclehárna s hygienickým zázemím pro osoby bez domova. Pro rodiny s dětmi je to potom ubytovna s pevným domovním řádem a podporou sociálních služeb tak, aby zde ubytovaní lidé měli šanci svou sociální situaci stabilizovat a nedocházelo k jejímu

zhoršování. Regulací výše poplatků za ubytování, nastavením podpůrných opatření může město omezovat negativní dopady komerční ubytovny.

4. Usilování o navenyřování počtu sociálně vyloučených osob žijících v Západní lokalitě

Asi nejpalčivějším problémem lokality Západní bylo masivní sestěhování osob v podobné nepříznivé sociální situaci na jedno místo. Kumulace lidí a problémů přináší potíže v občanském soužití, rušení nočního klidu a zvyšování výskytu sociálně-patologických jevů. Během posledních let došlo k úbytku sociálně vyloučených obyvatel v lokalitě a tento trend by měl být i nadále podporován i za předpokladu neobsazení všech volných bytů v místě. Mělo by jej provázet snaha o oživení lokality, třeba skrze zpestření skladby zdejších nájemníků.

5. Eliminace stigmatizace lokality Západní, bourání bariér, rozvoj komunitní práce

Lidé ze sociálně vyloučených lokalit, především ze Západní, jsou velmi často konfrontováni se stigmatem, které jim život v tomto místě přináší. Lokalita by neměla tvořit uzavřený komplex, naopak by se měla otevírat směrem k centru města, prostřednictvím volnočasových, vzdělávacích či kulturních aktivit by mělo docházet k zapojování zdejších obyvatel do běžného života ve městě. Umístěním zařízení sociálních služeb do této lokality by se klientela služeb neměla omezit pouze na zdejší nájemníky, naopak by měla tvořit most mezi lokalitou a zbytkem města. Volnočasové, kulturní či sportovní aktivity by měly být organizovány spíše vně lokality, a to i pro obyvatele jiných částí města.

6. Řešení situace na ubytovně A+H

Ačkoli je ubytovna A+H je v soukromém vlastnictví, skladba obyvatel, vliv ubytovny na migraci sociálně slabých osob do Bruntálu, výskyt štěnic a časté stížnosti okolních obyvatel jsou nezanedbatelné a město či Lokální partnerství by mělo usilovat o spolupráci či eliminaci rizik spojených s touto ubytovnou. Je zapotřebí navázat s majitelem efektivní komunikaci a využívat spolupráci dalších relevantních subjektů – sociálního odboru, neziskové organizace, hygienické stanice, policie, stavebního odboru a dalších.

7. Realizace pravidelných kontrol černého obsazování bytů a nelegálních odběrů elektřiny

Ačkoli byl zaveden dílčí systém kontrol městských bytů, pokračování v jejich zefektivnění, nastavování jasných pravidel a kontrola jejich dodržování, jsou jednou z nutností pro efektivní práci se sociálně vyloučenými lidmi, kteří si potřebují osvojit kompetence k řádnému užívání bytů.

8. Nastavení aktivní a efektivní spolupráce neziskových organizací a správců bytového fondu

V lokalitě Západní působí čtyři neziskové organizace, které se přímou prací s klienty, poskytováním ubytování či správou bytu podílejí na životě lokality. Mezi jednotlivými organizacemi jsou znatelné spory či komunikační bariéry, v určitých ohledech až konkurenční boj. Organizace by měly navázat aktivní spolupráci pro zefektivnění svých služeb a zvyšování kompetencí klientů, pozornost by se měla zaměřit i na jiné části města.

9. Vyjednávání s okolními městy a úřady práce o migraci sociálně slabých rodin do a z Bruntálu

Existují rozdíly v přístupu úřadů práce, které vyplácejí dávky mimořádné okamžité pomoci či doplatků na bydlení. Město Bruntál by mělo vyvolat diskusi nad tímto tématem a usilovat o sjednocení přístupu Úřadů práce tak, aby vyplácení těchto typů dávek nebylo motivací k přestěhování sociálně slabých osob do Bruntálu.

Použité zdroje

<http://www.czso.cz>

<http://www.mubruntal.cz/historie-mesta-bruntalu/d-934283/p1=14362>

Strategický plán Lokálního partnerství Bruntál, březen 2011.

Moravec, Š. Nástin problematiky sociálního vyloučení romských populací. In: Hirt, T., Jakoubek, M. (ed.): Romové v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň, 2006.

Mareš, P.: Co s konceptem sociální exkluze v české společnosti? In: Mareš, P. (ed.): Sociální reprodukce a integrace: ideály a meze. Masarykova univerzita, Brno: 2007.

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, GAC, Praha 2006.

Město Bruntál: úplné znění Pravidel, jimiž se stanoví zásady hospodaření s bytovým fondem v majetku Města Bruntálu – aktualizované ke dni 11. 10. 2012